

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

Vedoucí práce: JUDr. Soňa Fišerová

Forma studia: kombinované

Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě

Autor práce: Karel Mach

DOMAČÍ NÁŠLÍ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

HOVĚDĚNÍ
V REGIONÁLNÍCH STUDIÍCH
VYSOKÉ ŠKOLY EVROPSKÉ
BUDĚJOVIC

Karel Mach
Karel Mach

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.
Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropské a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna ke studijním účelům.

PROHLÁŠENÍ

Děkuji vedoucí bakalářské práce JUDr. Soně Fišerové za cenné rady,
připomínky a metodické vedení práce.

5	ÚVOD
7	1. DOMÁČÍ NÁSILL
7	1.1 Pojem domácí násill
10	1.2 Situace v České republice
14	1.3 Teorie příčin domácího násill
24	1.5 Rizikové faktory a mýty o domácím násill
28	2. PSYCHOLOGICKÉ ASPEKTY DOMÁČÍHO NÁSILL
28	2.1 Pojem osobnost
34	2.2 Motivace k páchaní domácího násill
35	2.3 Charakteristika pachatele domácího násill
40	2.4 Charakteristika obětí domácího násill a její poškození
46	3. PREVENCE DOMÁČÍHO NÁSILL, VYCHODISKA
46	3.1 Lidská práva a domácí násill
51	3.3 Preventivní opatření, pomoc obětem domácího násill
54	3.4 Příklady postupu jiných zemí při řešení problematiky domácího násill
58	ZÁVĚR
58	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY
61	PŘÍLOHY
67	ABSTRAKT
68	ABSTRACT

Zijeme ve velmi rychlé a nadmíru hektické době. Máme na sebe málo času, máme mnoho starostí s vlastním zajištěním a zajištěním své rodiny. Honba za penězi, lepším postavením, kariérou a lepší životní úrovní často vyústí ve střety a vážné incidenty skupin i jednotlivců. Kdo je méně průbojný, slabší a nemá tak ostré lokty, nebo kontakty, prosazuje se v dnešní společnosti mnohem obtížněji a to přesto, že je morálně bezúhonný, poctivý a pracovitý. To je zřejmě rovněž jeden z důvodů, proč je velká část společnosti frustrovaná, apatická a posléze také lhostejná k tomu co kolem sebe vidí, z čehož následně plyne netečnost k projevům chování a signálům, naznačujícím, že se v naší blízkosti, v našem sousedství, mnohdy z druhé strany zdi našeho bytu, děje něco špatného, nebezpečného, někdo tam trpí, dochází tam k násilí za zavřenými dveřmi, které často končí tragicky.

Značným problémem demokratické společnosti se rovněž zda být, že velká část sdělovacích prostředků předkládá veřejnosti reportáže o všech možných druzích násilí a utrpení lidí jako hlavní napln svých zpravodajských přenosů. Je třeba mít ve zprávách co nejvíce fyzického násilí, utyraných žen či dětí, bombových atentátů, loupeží a dopravních nehod s co nejtragičtějšími následky, aby divák měl co sledovat. Horší už je, že toto zpravodajství vidí často i děti a násilí se pro ně stává téměř běžným jevem a něčím normálním. Z tohoto rovněž plyne otupělost společnosti k různým projevům hrubosti a násilí a zejména pak násilí za takzvané zavřenými dveřmi, tedy domácím násilí. S ohledem na mou práci policisty, rovněž proto, že nechci být ke zmiňnému problému zcela lhostejný a také z důvodu mých vlastních zkušeností s projevy domácího násilí jsem si zvolil tento celospolečenský a troufám si říci i celosvětový problém za téma této bakalářské práce.

V poslední době se však přeci jenom zda, že by se situace násilí za zavřenými dveřmi, tedy domácího násilí, mohla alespoň částečně zlepšovat a to díky snahám a iniciativě zejména nestátních organizací a různých občanských sdružení v čele s Bilym kruhem bezpečí, ale i vládních organizací, díky nimž problém, domácího násilí vystupuje z anonymity a stává se námětem veřejné diskuze.

Snahou všech organizací a uskupení, zabývajících se tématem domácího násilí je v co možná největším rozsahu problem medializovat a provádět ve veřejnosti potřebnou osvětu, informovat a oslovit tak co největší část naší společnosti.

Práce je rozdělena na jednotlivé kapitoly, ve kterých je vždy snahou věnovat se určitému konkrétnímu dílčímu problému jenž souvisí s domácím násilím, popsat ho a zamyslet se nad ním a pokusit se nalézt odpověď na otázku, proč k němu dochází. V úvodních kapitolách se práce věnuje popisu domácího násilí jako pojmu, je zde vysvětleno co si představit pod tímto pojmem, jaké jsou druhy domácího násilí a způsoby jeho páchaní, jaká je četnost jeho výskytu včetně situace v České republice. V dalších kapitolách jsou popsány zejména psychologické faktory domácího násilí, uvedena charakteristika pachatele, typologie jeho osobnosti na jedné straně charakteristika obětí na straně druhé. Závěrečné kapitoly jsou pak věnovány zákonům a normám českého právního systému, zaměřeným na ochranu před domácím násilím a možnostem pomoci obětem a krátcí se pak práce rovněž věnuje zahraničním způsobům postupu proti domácímu násilí.

1. DOMÁCI NÁSILÍ

1.1 Pojem domácí násilí

Na první pohled se nám může zdát, že odpovědi na otázky co je to domácí násilí, co představuje, jak a proč vzniká, či jak se projevuje budou snadné a jednoznačné. Jenže jakmile se o tento společenský problém začneme zajímat trochu podrobněji a do hloubky a začneme pátrat po příčinách tohoto negativního společenského jevu, zjistíme, že odpověďt přesně, jednoduše a jednoznačně možné není. Jednoduchá definice domácího násilí totiž v podstatě neexistuje. Zjistíme, že domácí násilí má mnoho podob a forem a abychom problém dobře pochopili, porozuměli mu, zkusili najít důvody vzniku a způsoby možného řešení a východiska, musíme si uvědomit, že má sva nezanedbatelná specifika.

V první řadě je tedy třeba vědět, co si vlastně pod pojmem domácí násilí

představit. Mezi hlavní znaky domácího násilí patří, že se vždy odehrává v rámci intimního vztahu. Pokud hovoříme o domácím násilí, jedním ze znaků, který musí splňovat tento termín je, že k tomuto jevu dochází mezi dvěma či více blízkými osobami, zjišťujícími v dlouhodobějším vztahu, založeném na společné existenci. Právě termín „domáci“ se používá proto, aby naznačil, že násilí se odehrává v osobním vztahu. Nemusí tedy zákonitě jít jenom o soužití partnerů v klasické podobě a představě, tedy soužití muže a ženy, ale patří sem i ostatní vztahy, což je soužití mezi rodiči a dětmi, prarodiči a vnoučaty, dnes již běžně rovněž mezi partnery stejného pohlaví apod. Základním rysem takového hrubého chování, které je možné označit termínem domácí násilí tedy je, že působí mezi lidmi, kteří jsou si blízcí a mezi pachatelem a jeho obětí existují citové, sociální a ekonomické vazby, což opět naznačuje, že k tomuto jevu dochází většinou mimo veřejnost v soukromí za zavřenými dveřmi domu a bytu. Jedná se ovládnutí nebo podmanění si jiné lidské bytosti pomířováním a chováním, zaměřeným na vyvolání strachu jako je zejména fyzické napadání a citové zneužívání.¹ Dále je třeba si uvědomit fakt, že agresorem nemusí být zákonitě muž, ale může jím být i žena. V této souvislosti je však možné konstatovat, že ženy používají násilí zejména v sebeobraně nebo jako odvetu a zřídka dochází ke zranění partnera. Motivace k situacím ve kterých k násilí dochází jsou tedy u žen

¹ Szczepaniková, A., et al. Jak jednat v případech domácího násilí? : praktická doporučení pro příslušníky/prislušnice Policie ČR. Brno: Liga lidských práv, 2004. 24 s.

a muži většinou rozdlíné. I když i zde platí výjimky. V některých případech jsou tedy oběti i muži. Skutečně domácí násilí se opakuje a stále stupňuje. V oběti vzniká vzrůstající strach vůči agresorovi a domov přestává být útočištěm a domovem. V mnoha případech si však, ale oběti ani neuvědomují, že něco není v pořádku a situace není normální. Základním rysem takového hrubého chování, které je možné označit termínem domácí násilí tedy je, že působí mezi lidmi, kteří jsou si blízcí a mezi pachatelem a jeho oběti existují citové, sociální a ekonomické vazby. Domáci násilí zahrnuje celou škálu jednání agresora, jehož snahou je získat nad oběti moc a ovládat ji. Proto se občas používá rovněž termín „domáci týráni“, neboť lépe vyjadřuje šíři celého problému. Jeden autor, věnující se této problematice dokonce použil termín „manželský terorismus“.²

Při specifikaci domácího násilí je zde rovněž možné uvést velice zajímavé poznatky z výzkumu, který proběhl v roce 2005 ve dvou azylových domech, uskutečněného mezi ženami, oběťmi domácího násilí, z jehož výsledků vycházela a poté publikovala článek Jaroslava Marhánková. Tato autorka ve svém článku, jehož část zde cituji, uvádí k problematice domácího násilí rovněž podstatné skutečnosti, kdy uvádí následující : „Při studiu domácího násilí je nutno nejdříve vyjasnit samotnou ambivalentní povahu označení tohoto problému. Pokud hovoříme o násilí, setkáme se většinou se shodnou odmítavou reakcí, pokud ale zasadíme domácí násilí do konkrétních situací, projeví se prava citlivost a specifická povaha tohoto fenoménu. Důvodem je i skutečnost, že domácí násilí se vymyká tradičnímu chápání násilí. Sociologicky slovník například definuje násilí jako „jednorázové jednání, kterým jeden druhému způsobí fyzickou silou nějakou škodu“. Tato definice vyvolává typickou představu o podobě násilného útoku. Pokud se jí ale budeme snažit aplikovat na fenomén domácího násilí, zjistíme, že nevystihuje jeho pravou povahu. Domáci násilí je záležitostí dlouhodobou. K útokům dochází opakovaně během až několika let. Navíc nemusí mít vždy jen podobu útoku fyzických, ale může se jednat i o násilí psychické nebo ekonomické. Definice domácího násilí se blíží spíše pojetí agrese jako „aktu nepřátelství nebo útoku směřujícího v domě k poškození druhého, k omezení jeho svobody a ke zpusobení psychické nebo fyzické bolesti“. Ani tato definice však není dostatečující. Poukazuje ale alespoň na možnost různých forem násilného útoku.

Domáci násilí se liší od tradičního vztahu násilník – oběť. Fakt, že oba vstupují do intimního vztahu dobrovolně a oběť v něm navíc setrvává po dlouhou dobu, narušuje stereotypní pojetí násilného chování a zároveň otvírá prostor pro jeho bagatelizování. Tam, kde lze čekat odmítavou reakci ve vztahu k násilí, se pak najednou objevuje možnost manévrování v souvislosti s násilím domácím, neboť to se místem, kde se odehrává, intimitám poutem mezi agresorem a obětí a okolnostmi, za kterých k němu dochází, vymyká z tradičního obrazu násilí. Široké spektrum jeho podob od násilí sexuálního až po násilí psychologické rovněž znesnadňuje zavedení jednoduché, leč aplikovatelné definice, která by domácí násilí nezejednodušovala a zároveň by vystihovala jeho pravou podstatu včetně všech specifík. V tomto výzkumu jsem se proto držela definice Martinkové a Macháčkové, které domácí násilí definují jako „jakékoliv jednání, které má za cíl uplatnění moci nebo kontroly nad osobou, ve vztahu k níž pachatel může nebo někdy v minulosti mohl být považován za osobu blízkou. Zahnuje různorodé projevy hrubého chování agresora či agresorky k oběti. Jen někdy byva ojedinelé, spíše jde o opakované násilí, které se postupně stává běžnou součástí vztahu mezi násilníckou osobou a její obětí.“³, konec citace.

Z výše uvedeného tedy vyplývá, že dobře uchopit toto téma a popsat správně tento negativní projev lidské vůle, pochopit důvody vzniku a dát radu a pomoc obětem není vůbec jednoduché. Přesto nám nezbyvá, pokud se chceme nazývat moderní demokratickou a občanskou společností, hájící práva skupin i jednotlivců a všech občanů, než se tomuto jevu intenzivně věnovat, mluvit o něm psát o něm, vytvářet podmínky pro pomoc obětem a snažit se preventivně ale i represivně v rámci zákona s tímto jevem bojovat.

1.2 Situace v České republice

Domáci násilí je nejrozšířenější formou násilí ve světě a zároveň je násilím nejmeně kontrolovaným. Tato forma násilí se proto pochopitelně vyskytuje také v České republice. V bývalé Československé socialistické republice a následně pak i v samostatné České republice však tento problém dlouhou dobu zůstával mimo větší pozornost oficiálních státních orgánů a institucí. Těto dá se říci v podstatě trestně činnosti se většinou věnovala pouze policie a to pouze v mezích zákona, které měla k dispozici. Oznamení obětí domácího násilí o různých způsobech dlouhodobějšího napadání ze strany blízkých či ve společné domácnosti zřijících osob na policii či jiným státním orgánům bylo často bagatelizováno, řešeno pouze povrchně a neadekvátně k nálehavosti a velikosti tohoto problému, přičemž ve společnosti převažoval názor, že tento jev je pouze soukromou, rodinou záležitostí a měl by se proto také spíše řešit v rámci rodin a stát by neměl nijak významněji do těchto bytí i často velmi problematických vztahů zasahovat. Vzhledem k tomuto přístupu rovněž neexistují bližší údaje či statistiky o situaci v době před tzv. převratem ani krátce po něm.

První pokus zmapovat situaci v oblasti domácího násilí zaznamenáváme v empirickém terénním šetření, které bylo realizováno v roce 1991 Institutem pro kriminologii a sociální prevenci. V tomto šetření byla analyzována data z přístupkových řízení, která byla pravomocně skončena pro přešupek podle § 49 odstavce 1 písmene c) zákona číslo 200/1990 Sb., o přestupcích – úmyslně narušení občanského soužití vyhrzováním, újmou na zdraví, drobným ublížením apod.. Ze zjištěných dat vyplynulo mezi jiným, že násilnými osobami jsou v 78 % muži, v 15 % ženy. Dale bylo zjištěno poranění vyplývající z tohoto jednání v 63 % profedávavých přestupků, přičemž muži se dopustili fyzického násilí v 84% případu. Většina přestupků byla spáchána v rodinách s průměrnou životní úrovní a pachatelé se v běžném životě projevovali jako slušní a řádní občané.³ Zjištěné skutečnosti, vyplývající z tohoto šetření však nevedly k žádné významnější iniciativě státních institucí problémem řešit, či se mu náležitě věnovat. Rovněž pro oběti domácího násilí neznamenal tento výzkum posun v oblasti pomoci. Nevlaďní organizace, které by se věnovaly tomuto problému prakticky neexistovaly.⁴

Jedna z mála iniciativ, která se již v té době začala zabývat je občanské sdružení Bílý kruh bezpečí, věnující se tomuto jevu od svého vzniku v roce 1991. Od roku 1996 toto téma řeší intenzivně a programově. Základním impulsem byl zvyšující se počet přichozích klientů – obětí trestných činů, spáchaných blízkou osobou. Od roku 2000 pak realizuje Bílý kruh bezpečí dvoulletý projekt se strohým názvem „Domáci násilí“, v rámci kterého dosáhl v této oblasti velmi pozitivní posun v informovanosti a přístupu veřejnosti i státu k této problematice.

Československo však v době kolem roku 1991 a v následujících nejbližších letech řešilo jiné zásadní problémy, související s přechodem od socialistického zřízení ke kapitalistickému, rozpad státu se pomalu, ale nezděrzitelně začal přibližovat a proto problém domácího násilí musel počkat na své důraznější zmapování a přijetí opatření přispívajících k jeho řešení několik dalších dlouhých let. Až tedy v roce 2001 zorganizovala agentura STEM pro nevládní iniciativu Bílý kruh bezpečí, o.s. a Philips MORIS ČR a.s. reprezentativní výzkum monitorující názory a postoje obyvatel k existenci domácího násilí. Z tohoto výzkumu vyplynulo, že 61 % obyvatel České republiky zná případy domácího násilí z doslechu, 26% respondentů se přímo s domácím násilím setkalo buď jako oběti nebo svědci, přičemž 97 % obětí domácího násilí byly ženy. Z dalších zjištění je alarmující, že celých 47 % dotázaných by vážalo s poskytnutím pomoci ohrožené osobě. Dalším alarmujícím zjištěním byla skutečnost, že 29 % respondentů uvedlo, že společnost by měla domáci násilí tolerovat, protože jde o soukromou záležitost.⁵ Z těchto zjištění vyplývá jaká byla ještě v roce 2001 v oblasti domácího násilí situace, jak hluboko bylo informovanost veřejnosti o tomto problému. Na základě těchto neradostných výsledků výzkumu realizoval Bílý kruh bezpečí rozsáhlou celostátní mediální kampaň, která konečně přiblížila a popsala problém a otevřela téma domácího násilí široké veřejnosti. Tím zároveň zahájila celospolečenskou diskuzi o nulové toleranci k domácímu násilí. V návaznosti na tuto kampaň byly číněny další kroky v řešení problému jako otevření DONA linky, která od roku 2001 poskytuje nepřetržitou telefonickou pomoc obětem domácího násilí.

V roce 2002 se Česká republika prostřednictvím Filozofické fakulty UK a Sociologického ústavu AV České republiky zapojila do Mezinárodního výzkumu násilí na ženách, ve kterém byly shromáždovány informace o problematice násilí na ženách ve více než 20 zemích světa. Z šetření provedených na území ČR mezi jiným vyplynula tato zjištění :

1. celkový podíl žen, které zazily alespoň jednu z mnoha forem násilí v partnerském vztahu činí 37,7%.
2. ze strany jiného muže z okruhu rodiny, nejčastěji otce nebo jiného příbuzného utrpělo násilí 37% žen.
3. s násilím ze strany jiných mužů má zkušenosti 21% žen.
4. 41% žen, které zazily v rámci partnerského vztahu násilí, mělo v průběhu incidentu pocit, že jejich život je ohrožen.
5. Více než čtvrtina žen uvedla, že jejich zranění si vyžádalo lékařské ošetření

O existenci domácího násilí v populaci ČR vypovídají i interní statistiky nestátních neziskových organizací, které se na pomoc osobám ohroženým domácím násilím orientují. V roce 2005 bylo z iniciativy mezíresortní pracovní skupiny, působící na Ministerstvu vnitra provedeno anketa šetření nestátních neziskových organizací, přicházejících ve své činnosti do kontaktu s osobami ohroženými domácím násilím, kdy bylo osloveno 104 těchto organizací ve 14 krajích. Z výsledků ankety vyplynulo, že v 58 nestátních zařízeních, která na anketu odpověděla, byla poskytnuta některá z forem sociální pomoci 10 416 osobám. Z tohoto počtu se 4 199 osob, což je celých 40%, označilo jako osoby ohrožené domácím násilím a dále bylo z tohoto počtu osob 99,4% žen a 0,6% mužů. Z výsledků dále vyplynulo, že nejvíce jsou domácím násilím postizeny manželské páry, celých 57%, rozvedení manželé v 9%, dále páry typu druh – družka v 11% a obecně intimní partneri v 7%. Domácí násilí mezigenerační uvádělo 17% osob, domácím násilím se cítilo ohroženo také 21% žen na mateřské nebo rodičovské dovolené.⁶

Díky všem těmto anketám, šetřením, z toho vyplývajícím dalším zjištěním a široce pojatým mediálním kampaním a zejména pak díky iniciativám nevládních neziskových organizací v čele s občanským sdružením Bílý kruh bezpečí se informovanost o domácím násilí v České republice zlepšuje.

Díky snaze již uvedených organizací, lepší informovanosti a hlavně v důsledku zjištění závažnosti situace v oblasti domácího násilí dne 14. března 2006 přijala Česká republika novou právní úpravu na ochranu před domácím násilím a to zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění zákony v oblasti ochrany před domácím násilím s účinností od 1. 1. 2007. Tímto aktem přijetí zákona byl tak poprvé zcela jasně vyjádřen postoj státu vůči domácímu násilí, jasná vůle netolerovat je ze strany násilníka a pomoci ohroženým osobám včas jejich situaci řešit. Česká republika se tak jako další z evropských zemí přihlásila k řešení problematiky domácího násilí, které se v České republice dotýká více jak 16 % české populace starší 15 let.

1.3 Teorie příčin domácího násilí

Co je příčinou násilí mezi lidmi, kteří jsou si, nebo byli tak blízci? Jak je možné, že lidé, kteří se nejprve milovali, vstupovali svobodně a s velkým očekáváním do manželských svazků, či partnerských vztahů, měli společně plány a často spolu mají děti se po nějaké době nejsou schopni domluvit a dohodnout ani na nezakladnějších věcech, tolerance a lásky, provázející začátek jejich vztahu se pomalu vytrácí až v některých případech přejde v nenávisť a jeden z partnerů začne toho druhého trýznit a ničit někdy až k smrti.

Jednou z příčin je právě to, že zralost lidí, kteří vstupují do různých osobních svazků ať už je to manželství či jiná forma soužití ve společně domácnosti, není vždy na takové úrovni, aby byli schopni je zvládnout přijatelným způsobem. Při vrůstajících partnerských problémech různé povahy, které jsou výrazem nezvládnutých potíží nebo pokusů o jejich řešení se začínou ve vzájemné komunikaci objevovat agresivní prvky. Tak dochází k tomu, že silnější z partnerů (zpravidla to bývá muž), použije k prosazení svých názorů a své vůle sílu. Pokud na použití síly silnějšího partnera slabší z partnerů (většinou to bývá žena) nereaguje adekvátně a razantně neodmítne toto chování, nebo se neurní tímto prvním náznakům agrese důrazně bránit, nestojí pak již útočníkovi nic v cestě a své agresivní chování bude s největší pravděpodobností opakovat. Toto vede v důsledku k tomu, že se pro silnějšího partnera stává agresivní model chování pravidlem.⁷

Agresivní chování je z velké části naučené z dětství a mládí jako způsob řešení konfliktů a problémů, tedy přejímáním vzorů z původní rodiny. K tomu se přidává řada dalších negativních vlivů jako jsou již zmíněná nezralost partnerů, obtížná ekonomická situace rodiny, náročné životní situace, chronický nedostatek času a také alkoholismus či jiné závislosti. Teorím o důvodech vzniku domácího násilí se věnují i vědci obory, zabývající se společenskými vztahy a psychologii člověka. Jedním z těchto vědních oborů je rovněž sociologie. V české společnosti a také v české sociologii byl jev domácího násilí donedávna až na samém pokraji zájmu. Dnes je však jisté, že díky značné medializaci a snaze státu tento problém řešit, toto téma ze současné české sociologie jen tak nezmizí.

V této souvislosti byl proveden rozsáhlý mezinárodní sociologický výzkum s názvem Mezinárodní výzkum násilí na ženách – Česká republika/2003: příspěvek k sociologickému zkoumání násilí v rodině, do kterého se v roce 2003 zapojila i Česká republika.

Vzhledem k tomu, že v tomto výzkumu jsou rovněž kromě jiného uvedeny vědeckým zkoumáním podložené teorie o příčinách vedoucích k vzniku domácího násilí, chci v následující části této práce několik z těchto teorií uvést, aby bylo možné si přiblížit a pochopit pravděpodobné důvody, proč se někteří jedinci takto chovají. Jak je uvedeno v úvodu tohoto výzkumu jako první začalo být v oblasti věnující se násilí v rodině zjišťováno a následně zkoumáno a analyzováno zneužívání a týrání dětí, a to z lékařské pozice na začátku 60. let (Gelles 2003). První koncepty popisovaly násilí v rámci rodiny a týrání blízkých osob z pozice psychopatologie jako zřídka se vyskytující jev, typicky páchaný ze strany psychopatů jedinců. Toto vnímání stále ještě přetrvává, jednak z důvodu, že to byl vůbec první koncept snažící se o uchopení nového problému, jednak i z určitých emocionálních důvodů. Tragický obraz bezbranného dítěte či ženy jakožto subjektu násilí a týrání způsobuje silné emoce i mezi odborníky, kteří se tématem zabývají. „Je těžké na první pohled nalézt racionální vysvětlení proč týrat blízkou osobu, kterou bychom měli milovat, navíc bezbrannou a bezmocnou“ (Gelles 2003: 854).⁸

Ke zkoumání jevu násilí v rodině se používají tři hlavní obecně teoretické způsoby, kterými jsou :

Psychiatrický model – Tento model zakládá jako klíčové determinanty vzniku a rozvoje násilí v rodině osobnostní charakteristiky útočníka. Některé přístupy však zdůrazňují v první řadě osobnostní charakteristiky oběti (viz např. Snell, Rosenwald, Robey 1964; Shainess 1979). Psychiatrický model operuje s pojmy jako rozvrat osobnosti, rozvrat charakteru, různé psychické poruchy, závislost na alkoholu či drogách a další intraindividuální procesy, které jsou pokládány za hlavní původce vzniku násilí.

faktorem vzniku násilí je nedostatek ekonomických zdrojů).

mezi nízkým příjmem a vysokým násilím v rodině poukazuje na to, že významným a nedostatek „vyrovňavacích“ mechanismů v rodině (např. často prokazovaný vztah a násilí objevuje na základě dvou hlavních faktorů. Prvním je strukturální stres a násilí užíváno v některých případech či situacích a v jiných ne. Podle ní se agresivita

2. Situační teorie / teorie napětí – Tato teorie se pokouší vysvětlit, proč je

násilí v dospělosti (podrobněji viz Gelles 2003).

byly svědky násilí mezi svými rodiči, budou s vyšší pravděpodobností takéž užívat figuruje předpoklad, že děti, které byly v dětství bity, týrány či zneužívány, nebo které rodině než ti, kdo takovou zkušenost nemají nebo je jen minimální. Jako klíčový zde násilné zkušenosti z dětství), více náchylní k užiti násilí v pozdějším věku ve své vlastní Podle teorie sociálního učení jsou tak jedinci, kteří v mládí zazili či zažívali násilí (mají ospravedlnit a racionalizovat směřem k ostatním i sami před sebou (Gelles 2003: 854). a násilím. Lidé se tak „učí“ nejen užívat násilí, chovat se násilně, ale i tomu, jak násilí připadec je také rodina prvním místem, kde jedinec pozná zkušenost s agresivitou jak se vyrovnat s různými druhy stresových situací, krizí či frustrací. V mnoha k osvojování roli, včetně roli manžela, manželky, rodiče a dítěte, a kde se také děti učí,

1. Teorie sociálního učení – Rodina je primární sociální skupinou, kde dochází

a rozvoje násilí v rodině, vycházející ze závěrů výzkumu.

Následně uvádím některé sociologické teorie vysvětlující důvody vzniku

k násilí a formám uspořádání rodinných vztahů.

a pojmů, jako je nerovnost, patriarchální řád, kulturní normy či postoje společnosti zkoumání dané oblasti, kdy násilí je zkoumáno z pozice sociálně-kulturních jevů

Sociokulturní model – Tento přístup představuje určitou makro úroveň ve

přenos vzorců násilného chování a vzorce rodinné interakce.

struktura rodiny, modely učení v rodině, stresové faktory v rodině, intergenerační prekurzory aktů násilí. Na základě tohoto přístupu jsou zkoumány zejména oblasti jako celek, na její organizační strukturu a na každodenní interakce mezi členy rodiny jakožto pečlivě analýzy externích environmentálních faktorů, které mají vliv na rodinu jako východisku, že příčiny násilí v rodině je možno nejlépe zkoumat prostřednictvím

Sociálně psychologický model – Sociálně psychologický model je založen na

Druhým faktorem jsou pak kulturní normy dané společností týkající se užívání síly a násilí. Vědci jsou přesvědčeni, že v současných vyspělých demokratických společnostech, zejména v americké, je násilí obecné a násilí ze strany rodičů k dětem zvláště (nejčastěji ve formě tělesných trestů) normativní (Straus, Gelles, Steinmetz 1980; Straus 1994). Jedinci se tak učí užívat násilí jak expresivně, tak instrumentálně jako prostředek vyrovnání se s určitou stresovou situací. Podle ní disjunkce mezi očekávanými dosáhnout určitých cílů (spojených s prestiží a celkovým socioekonomickým statusem) a aktuálními „výsledky“ či reálnou situací, která těmto aspiracím neodpovídá, způsobuje bázi pro sklon k delikvenci. Jedinci jsou silně motivováni snížit zmíněný rozpor a frustraci (dlouhotrvající a silně emoce, jako jsou hněv, nespokojenost, zklamání, smutek), kterou způsobuje, přičemž jednou z možností, jak toho dosáhnout, je právě delikventní chování. Psychologická literatura a literatura týkající se stresu a stresových faktorů však uvádí, že zmíněný „strain“ zahrnuje více než jen snahu o dosažení aspirovaných či „očekávaných“ cílů. Zahrnuje rovněž situace, kdy jedinec utrpí ztrátu tzv. „pozitivně hodnocených stimulu“, jako je např. smrt blízké osoby, vážná nemoc, rozchod s partnerem, rozvod rodičů, vyloučení ze školy apod., nebo naopak – a to je zde důležité – dostane se do kontaktu s negativními či „škodlivými stimuly“. Těmito negativními podněty mohou být např. nevhodné zacházení ze strany rodičů, zanedbání péče, různé formy viktimizace, ale i fyzické tresty, špatné vztahy s rodiči či s vrstevníky, špatný prospěch ve škole, urážky, posměch (řadí se sem rovněž ekologické faktory, jako je nadměrný hluk, horko, přelidněný prostor aj.).

3. Teorie zdrojů – Teorie zdrojů předpokládá, že všechny sociální systémy

včetně rodiny spočívají na existenci určitého stupně „držení“ moci nebo naopak hrozby moci. Čím více zdrojů – sociálních, personálních, ekonomických – osoba vlastní či má k dispozici, tím větší moci disponuje. Naopak málo zmíněných zdrojů vede k vyšší pravděpodobnosti užití síly či násilí v otevíracím jednání. Podle toho tak např. manžel, který chce být v rodině dominantní osobou, ale má nízké vzdělání, málo prestižní zaměstnání, nízký příjem či „selhává“ v sociálních kontaktech, může užití násilí právě s cílem získat si či udržet dominantní pozici. Stejně tak např. děti mohou užití násilí jako vyjádření frustrace z nedostatku „běžných“ a jiným přístupných zdrojů (např. pozornost a zájem rodičů), nebo ženy disponující nedostatečnými sociálními zdroji a sociálními kontakty mohou „zvolit“ násilí proti netečnému manželovi s úmyslem ochránit samy sebe (podrobněji viz Gelles 2003).

4. Teorie sociální směny – Tato teorie je postavena na předpokladu, že fenomén násilí na ženách a dětech v rámci rodiny se řídí podle principu nákladu a zisku. Násilí je užito, když „odměna“ převyšuje „náklady“ (Gelles 1983). Soukromý a uzavřený charakter rodinných vztahů v soudobé společnosti a nedostatky sociálních mechanismů, které by mohly intervenovat – i přes postupný vývoj v této oblasti směrem k vyšší ochraně práv zneužívaných osob – a celkově nízká pravděpodobnost, že „víník bude odhalen a potrestán“, podstatně redukuje náklady či vyžaduje spojení s užtím násilím. Jen pomalu se měnící kulturní normy, které pak násilí v podstatě „schvalují“ ve formě expresivní i instrumentální, pak na druhé straně zvyšují potenciaální zisk z násilného chování. Tímto ziskem je v prvé řadě získání či udržení sociální kontroly a moci.

Sociobiologická teorie – Násilí na dětech zkoumané ze sociobiologické perspektivy vychází z předpokladu, že toto násilí je výsledkem potenciału reprodukčního úspěchu dětí a rodičovských investic. Centrálním předpokladem teorie je ten, že přírodní výběr je procesem diferencované reprodukce a reprodukčního úspěchu (Daly, Wilson 1980). Muži – na rozdíl od žen – investují do svých potomků pouze za podmínek určitého stupně jistoty otcovství (do jaké míry si je otec jist tím, že jde o jeho vlastního potomka). Rodiče zaměřují své úsilí na vlastní děti a neplytvají cenným reprodukčním potencialem na děti „cizí“. Děti, které nejsou genetickými potomky rodičů (tzn. nevlasní, adoptované děti) nebo ty s nízkým reprodukčním potencialem (děti mentálně retardované či fyzicky postižené) tak mají nejvyšší pravděpodobnost stát se obětí násilí (týrání, zneužívání či zabít, viz (Burgess, Garbarino 1983; Daly, Wilson 1980; Hrdý 1979)). Ve velkých rodinách může dojít k „rozředění“ rodičovské pozornosti. Slabší vazby k některým z potomků tak zvyšují riziko zanedbávání či týrání těchto dětí (Burgess 1979). Smuts (1992), Daly a Wilson (1988), Burgess a Draper (1989) se domnívají, že mužská agrese vůči ženám reflektuje „reprodukční závod“ mužů. Muži jsou geneticky vybaveni užívat agresivitu a násilí vůči ženám, aby je zmenšili pravděpodobnosti vytvoření páru s jiným mužem. Muži se tak chovají agresivně a násilně s úmyslem kontrolovat ženskou sexualitu z důvodu zajištění mužských reprodukčních výhod. Rozsah mužské agresivity vůči ženám je v různých společnostech a v různých situacích rozdílný v závislosti na mnoha faktorech, stupni soudržnosti žen, míře podpory jejich příbuzenské rodiny, síle a významu „mužských institucí a aliancí“, stupni rovnoprávnosti mezi pohlavími a toho, do jaké míry muži ovládají ekonomické zdroje ve společnosti. Násilí mužů vůči ženám, jak fyzické tak

Mluvit o způsobech a formách násilného či agresivního chování partnerů ve vzájemném vztahu by se mohlo hodiny. Stejně tak psát na toto téma by vydalo na samostatnou knihu. Tolik prostoru ale v této práci není, protože se chci ještě zmínit o dalších skutečnostech, doprovázejících problém, který naše moderní demokratická společnost nazývá domácí násilí. Proto se v této části práce zaměřím pouze na

1.4 Druhy a formy domácího násilí

Všechny výše uvedené teorie uvádějí důvody proč může vznikat v různých rodinách a svazcích obdobného typu mezi členy rodiny nebo partnerského vztahu násilí a násilný vztah, kdy se jeden z členů svazku stává agresorem a druhí obětí. Pokud si tyto teorie přečteme a zamyslíme se nad nimi, zjišťujeme, že v mnoha vztazích, kde byla zjištěna existence domácího násilí a věc byla posuzována z trestně právního pohledu, kdy poté násilný a agresivní partner byl odsouzen, byly jako příčina vzniku agrese přítomny alespoň některé znaky z každé z uvedených teorií. Někde převládá více znaků jedné z teorií jiné najdeme několik znaků z každé z uvedených teorií, ale vždy bude důvodů mnohem víc a často na první pohled nemusí být vůbec patrné.

Feministické teorie – Feministické autorky (Dobash, Dobash 1979; Pagelow 1984; Yllo 1988) zaměřují svou pozornost především na násilí na ženách a vidí je jako specifický a unikátní fenomén, který bývá často zkruslovan a zamlžován podle nich příliš úzkým důrazem na oblast domácího násilí. Centrální tezi feministických přístupů tvoří ta, že ekonomické a sociální procesy fungují takovým způsobem, že přímo i nepřímou podporují patriarchální uspořádání společnosti či tzn. společnosti ovládané muži, který se projevuje ve všech společenských institucích, tedy i v rodině. Tento patriarchální řád vede k subordinaci žen a způsobuje udržování historicky zakotvených společenských vzorců systematického násilí na ženách (podrobněji viz např. (Walklate 2001)).⁹

sexuální, má vysoký rozsah tam, kde soudržnost žen a vazby mezi ženami jsou slabé, kde se ženám nedostává podpory příbuzných, kde je značný vliv mužských aliancí, vysoký stupeň nerovnoprávnosti pohlaví (podřízenosti žen mužům) a kde muži kontroloují a řídí společenské a ekonomické zdroje.

⁹ Prátková, S. Mezinárodní výzkum násilí na ženách – Česká republika 2003: příspěvek k sociologickému zkoumání násilí v rodině [online]. Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2004. [cit. 20. února 2008]. Dostupné na WWW: <http://studie.soc.cas.cz/upl/texty/files/200_042%20opr%20zformovany%20ek%204%20pro%20ts k.pdf>

odborníky popsané druhy a formy domácího násilí, kterých je již odhaleno poměrně velké množství a o některých z nich jsme si v minulosti často mysleli, že snad „Tohle přece není domácí násilí, takhle to funguje v kadejake běžné rodině“. Pocit, že některé způsoby chování, které sice vedou k výrazně dominantnímu z partnerů v intimním vztahu, ale přitom se nejedná o primě fyzické napadání, mlácení, fackování kopání a podobně, vedou u mnoha lidí k milně představě, že se v tom případě přece nemůže jednat o domácí násilí. To je však velký omyl, protože žití ve vztahu, ve kterém je jeden z partnerů psychicky, či ekonomicky deprimován, zastrásován, ponižován, je mu zakazováno navštěvovat známé či příbuzné, provádět své oblíbené činnosti a koníčky, přesto že tento partner není napadán a není mu přímo fyzicky ubližováno, je někdy horší než žití v tzv. italském manželství, kde sice může být oboustranného kritiku dost, vyjimečně může padnout facka sem facka tam, ale oba partneri jsou si v podstatě vyrovnáni. Je tedy zřejmé, domácí násilí zahrnuje celou řadu jednání, které se obecně považuje za násilné. Fyzické násilí může být uplatňováno formou fackování, rány pěstí, bití, pálení, kousání, kopání, pokusy o škrcení, třesení nebo zmlácení, strkání ze schodů,

bodání.

Domáci násilí však může zahrnovat i méně obvyklé formy fyzického napadání. Je dokonce klidně možné, že se žena stane obětí domácího násilí, aniž by jí její partner udeřil. Existuje totiž mnoho dalších způsobů fyzického týrání, kterým mohou být ženy vystaveny, což může například být svázání nebo spoutání, nasazení roubíku nebo pytle přes hlavu, žena je donucena být ve studené lázni a agresor jí drhne kůži až do krve, míření zbraní, žena musí nehybně sedět a agresor na ni plive, přinucení k poziti drog, zamachávání cigaret na kůži oběti. Některé formy násilí mají sexuální charakter jako například přinucení k pohlavnímu styku proti vůli oběti, přinucení k použití pomůcek při pohlavním styku, donucení k análnímu styku proti vůli oběti, donucení k oblékání se nebo k činnostem, které jsou považovány za ponižující, přinucení k pohlavnímu styku za přítomnosti jiných lidí, přinucení k používání nebo sledování pornografie.¹⁰

Tyto fyzické projevy jsou však bohužel pouze jednou z částí problému. Domáci násilí totiž zahrnuje také celou řadu dalších jednání agresora, jehož cílem je získat nad obětí moc a ovládat ji. Nefyzická forma týrání často fyzické násilí doprovází nebo byva

2. Izolace – agresor používá velké množství různých způsobů a taktik, aby svou oběť izoloval od přátel, rodiny nebo jiných zdrojů pomoci. Může například odposlouchávat veškeré její telefonní hovory a číst její poštu, může odmítat, aby sama navštěvovala ostatní členy rodiny a stýkala se s přáteli. Může se před jejími přáteli nebo její rodinou chovat tak hrozným způsobem, že jí přestanou navštěvovat u ní doma. Může jí nutit k častému stěhování, aby zabránil blízkosti její rodiny a aby nemohla navázat a vybudovat si přátelství v místě bydliště. Působení izolace má ještě horší následky pokud je kombinováno s citovým vydiráním. Pokud agresor opakuje neustále oběti, že je k němu a že si za násilí může sama, tak pokud je oběť zároveň v izolaci, nemá možnost si promluvit s jinou osobou, která by jí tento vnucovaný názor vyvrátila. Oběť tak časem může uvěřit, že s ní opravdu není něco v pořádku a co je rozhodující, že

1. Ekonomické týrání – násilník své partnerce bere všechny peníze, nedovolí jí třeba pracovat, bere jí příspěvky na dítě, nebo může vzít rodinné úspory, které byly určeny pro nějakou zvláštní příležitost jako například prázdniny nebo dárek pro dítě a všechny je bez vědomí ženy propije nebo prohraje. Překvapivě běžnou a obzvlášť ponížující formou ekonomického týrání je, když muž odmítá dávat své partnerce peníze na hygienické potřeby. Tím ženu muž poniží a zajišťuje si, aby každý měsíc musela stravit nějaký čas doma. Drží – li partner zenu neustále ve finanční tísni, oslabuje jí tím, protože žena musí, kdykoli něco potřebuje, žádat o peníze partnera, což jemu dovoluje a dává důvod, aby jí kritizoval a vytýkal jí, že moc utráčí. Oběť tímto jedním agresora ztrácí možnost dělat věci sama, bez partnerova vědomí, což zároveň vede k tomu, že kvůli nedostatku peněz není schopna opustit domov či vyhledat pomoc. Navíc nedostatek peněz na útratu na různé společenské činnosti snadno vede k tomu, že se oběť dostane do izolace, což je samo o sobě další forma domácího týrání.

Mezi tyto projevy domácího násilí bez zjevných fyzických útoků můžeme zařadit následující způsoby týrání.

jeho předzvěsti, nebo – li součástí postupně připravované útoky. V některých případech ani nemusí docházet k žádnému fyzickému týrání, ale k dlouhodobému citovému týrání. Často je to právě tento způsob násilí, který oběti ublíží mnohem víc než fyzické napadání. Po fyzickém násilí zůstávají jizvy a modřiny, které se časem zahojí, citové týrání však zanechává hluboké, ale skryté rány, které nepotřebují akutní ošetření, ale oběti jimi trpí celá léta.

pro obětí, která je izolována je často daleko těžší agresora opustit, protože nemá žádné přátele, nemá se komu svěřit, nemá nikoho, kdo by jí morálně podpořil a dodal jí sílu se bránit.

3. Zastrasování – agresori, používající tento způsob týrání používají k tomu velice různé formy. Agresor například před obětí pravdělně čísti zbraň a to takovým způsobem, aby dal jasně oběti jasně najevo a nenechal jí na pochybách, že pokud bude mít důvod tak jí proti ni použije. Agresor může rozbitjet zařízení bytu a osobní věci obětí, aby jí dal najevo, že příště může být na řadě ona. Agresor může dále využít značného fyzického rozdílu a nutit obětí, aby při hádce seděla a on se nad ni týčil a znemožňoval jí tím ústup. Zastrasování může být často stejně účinné jako násilí zejména pak v případě, pokud v minulosti už k nějakému násilí došlo. Agresor si například stoupne před obětí a položí ruku na přezku od opasku. Obětí udělá co agresor chce, protože ví, že když neposlechne, agresor opasek sundá a pak jí s ním zbijе, protože to už v minulosti opakovaně udělal a obětí ví, že by to udělal znova. Tento skrytý význam, nosící v sobě různá podobná gesta zaručuje, že agresor může svou obětí ovládat i na veřejnosti, aniž by si někdo jiný něčeho všiml, ale obětí dokáže tyto skryté signály svého partnera rozpoznat.

4. Nátlak a vyhružky – tento způsob týrání je užce spjat se zastrasováním. Může se jednat o vyhrožování fyzickým násilím, kdy obětí od agresora slyší věty jako například, „Jestli mě opustíš, najdu si tě a pak tě zabiju.“, nebo „Jestli se ještě jednou zakecáš s tím prodávacem, zlámu ti nohy.“, nebo „Jestli se mnou nepůjdeš do postele, prosťe tě k tomu donutím.“. Může jít ale rovněž o vyhružky, že provede něco jiného, což rovněž obětí přinutí podvolit se jeho plánům. Může jít o výtoky jako „Jestli se mnou rozvedeš, zabiju se.“, „Jestli budeš své matce zase vyprávět o našich soukromých záležitostech, zařídím, aby se měla proč trápit.“, „Jestli zavolaš policii, řeknu jim, že jsi děti bila ty.“. Takové vyhružky obětí nutí k tomu, že raději ustoupí agresorovi, jen aby nedošlo najevo, že k týrání dochází. Agresori mohou tímto a obdobným způsobem nutit obětí k aktivitám, které je kompromitují, což pak proti nim mohou použít.¹¹

5. Citové vydírání – je jednou z nejběžnějších součástí domácího násilí a má nejvíce zničující efekt, provázející domácí násilí a postupuje celý život obětí. Může se

7. **Uplatňování mužských privilegií** – což znamená, že v mnoha případech násilných vztahů má muž naprostou, absolutní nadvládu. Mimo to, že uplatňuje násilně chování, používá další způsoby, kterými svou autoritu v rodině prosazuje. To znamená, že muž, který chodí do práce, kde se nadře, jako zivitel rodiny nebude přece ještě pomáhat s domácností nebo se starat o děti, protože to je přece ženská práce. Veškeré rozhodování ohledně financí má pevně pod kontrolou, partnerce nechává pouze malý příspěvek na domácnost, který je povinna do haléře využívat. On rozhoduje, do které školy budou děti chodit, kam pojedou na prázdniny, trvá na tom, že je jediný, kdo může řídit rodinný vůz. V podstatě to znamená, že je takový vztah založený na rodově podmíněných stereotypech, které v mnohém překračují hranice běžného dohodnutého

6. **Využívání dětí** – je další z taktik citového vydírání. Agresor se snaží zabránit tomu, aby ho oběť opustila s odůvodněním, že děti tím budou hrozně trpět. Může oběti tvrdit, že je špatná matka, když rozvrací rodinu. Může rovněž tvrdit, že dětem ublíží. Pokud dojde k rozchodu manželů, není neobvyklé, že se agresor snaží využít děti, aby oběť přesvědčil a přiměl k návratu.

svého partnera k takovému jednání dohнала svým nemožným chováním. Do této kategorie domácích násilí patří i zpochybňování duševního zdraví oběti. Tato forma agrese se může projevit například tím, že agresor vezme oběť po útoku k lékaři. Oběť je tak vyděšena a bojí se cokoli říci, že u lékaře mlčky sedí, zatímco agresor ukazuje zranění oběti, které jí sám způsobil a lékaří vysvětluje, že se oběť sama zmrzáčuje a nesmyslně lže a on žádá, aby jí byla poskytnuta psychiatrická péče. Kritika oběti může být agresem sdělována ostatním a formulována takovým způsobem, aby podpořila agresorovu věrohodnost. Pravidelná kritika účinkuje postupně. Až by si to někdo uvědomil, vykreslí agresor obrázek sebe jako toho, kdo ve vztahu trpí. Když potom oběť vypoví o násilí, nikdo jí moc nevěří, nebo ostatní dojdou k závěru, že svého partnera k takovému jednání dohнала svým nemožným chováním.

projevovat například jako sprostě hanlivě nadávám, často mívající sexuální povahu ve běžné. Dalším projevem je neustále kritizování. Ať týraný partner udělá cokoli, ať se snaží jak chce, je ze strany agresora neustále kritizován, že všechno dělá špatně, je hloupý a pomalý, líný, chamtivý a pletichář. Často si po nějaké době oběť začne myslet, že si kritiku a to, že jí občas agresor uhodí zaslouží. Oběť často nabude přesvědčení, že nemá smysl, aby agresivního partnera opouštěla, protože by si bez něj přece nevěděla rady a nepřipadá v úvahu, že by se jí mohlo podatit najít si při své neschopnosti někoho jiného. Do této kategorie domácích násilí patří i zpochybňování duševního zdraví oběti. Tato forma agrese se může projevit například tím, že agresor vezme oběť po útoku k lékaři. Oběť je tak vyděšena a bojí se cokoli říci, že u lékaře mlčky sedí, zatímco agresor ukazuje zranění oběti, které jí sám způsobil a lékaří vysvětluje, že se oběť sama zmrzáčuje a nesmyslně lže a on žádá, aby jí byla poskytnuta psychiatrická péče. Kritika oběti může být agresem sdělována ostatním a formulována takovým způsobem, aby podpořila agresorovu věrohodnost. Pravidelná kritika účinkuje postupně. Až by si to někdo uvědomil, vykreslí agresor obrázek sebe jako toho, kdo ve vztahu trpí. Když potom oběť vypoví o násilí, nikdo jí moc nevěří, nebo ostatní dojdou k závěru, že svého partnera k takovému jednání dohнала svým nemožným chováním.

vymezení povinnosti a odpovědnosti partnerů. Potlačování samotné lidskosti ženy dokáže být stejně zničující jako fyzické bytí.

8. Zlehčování, popírání a obviňování – tato taktika pachatele domácího násilí je v podstatě základem agresivního chování, které dale posiluje. Snaží se násilí bagatelizovat slovy o tom, že šakka byla pouze poplácaní z lásky a není snad nutné kvůli tomu brečet. Agresor se snaží omlouvat své fyzické útoky slovy, že se každý občas přestane ovládat a není třeba z toho snad dělat takový problém. Rovněž se agresor snaží své chování zlehčovat před třetí stranou například policii nebo právníkem, může se snažit své chování zcela popřít, nebo se snažit odpovědnost za své činy přenést na něco nebo někoho jiného.

V domácím násilí jde pachatelem o to, aby získal kontrolu a moc nad obětí. Domáci násilí není jen několik občasných útoků spojených s fyzickým týráním, je to celý způsob života a jednání s obětí. Domáci se může přihnout komukoliv a kdekoliv, Vyskytuje se ve všech věkových kategoriích, národnostech, společenských třídách a u pohlaví. Shora uvedené formy domácího násilí lze většinou zjistit v každém případě domácího, který se podaří odhalit a většinou jsou v jednotlivých případech částečně zastoupeny všechny.¹²

1.5 Rizikové faktory a mýty o domácím násilí

Zda je možné při vzniku a rozvoji domácího násilí najít a jasně pojmenovat rizikové faktory nepanuje mezi odborníky, zabývajícími se touto oblastí jednoznačná shoda. Část odborníků má názor, že násilím jsou postíženy všechny sociální vrstvy, další s tím sice souhlasí, ale tvrdí, že nejsou postíženy rovnoměrně. Jiní zdůrazňují, že v počátku vzniku násilí hrají nejdůležitější roli psychologické faktory a další mají názor, že jsou nejdůležitější sociální faktory a třetí skupina si myslí, že zásadní roli zde mají především faktory kulturní, například patriarchální uspořádání společnosti. Je dost velká část odborníků, kteří si myslí, že fyzické násilí se programově liší a vzniká z jiných příčin a v jiných základních souvislostech než násilí psychologické. Z toho vyplývá, že některé rizikové faktory mohou mít souvislost s fyzickým násilím a s jinými formami

nemusi přímo souviset a naopak.¹³ Při snaze o vyjmenování rizikových faktorů vystává další problém a to, že tato snaha zdůvodnit vznik domácího násilí poukázáním na existenci jednoho nebo několika málo faktorů je nepřesná a poněkud zavádějící. Je třeba si uvědomit, že tak závažný, komplikovaný a mnohovrstevný problém, jakým je jednoznačně domácí násilí je, nemůže v základu vznikat na představě jednoho rizikového faktoru, který by byl příčinou vzniku a rozvoje domácího násilí. Přesto se odborníci shodují na několika z jejích pohledů nejčastějších rizikových faktorů, zavádějících možnou příčinu vzniku domácího násilí.

Jedním z takto uváděných faktorů je **věk**, který stejně jako v případě jiných násilných trestných činů hraje i zde svou roli. Bylo zjištěno, že nejvíce pachatelů domácího násilí bylo ve věku 18 až 30 let. Jiným z takto vyzorovaných faktorů je **pohlaví** a zde bylo zjištěno, že v rámci rodiny podobně jako u kriminálního chování obecně, jsou pachatelé ve většině případů a to až z 95% muži. **Příjem** rovněž patří mezi významy zjištěné rizikové faktory. Z provedených výzkumů vyplývá, že násilí v rodině je častější pokud se pohybuje její celkový příjem na hranici životního minima nebo pod ním tzn. na hranici chudoby, než v rodinách, které mají svůj příjem vyšší. Dalším z vyjmenovaných rizikových faktorů je **stres**, který může stát v pozadí vzniku násilí a který může vníkat z obtížných životních situací, kterými nepochybně jsou nezaměstnanost jednoho nebo obou z partnerů, finanční problémy, život bez partnera, skutečnost, že se žena stala matkou ve velmi mladém věku před 20. rokem, nebo sexuální problémy.

Rovněž **sociální izolace versus sociální podpora** patří k vyjmenovaným rizikovým faktorům i když z výzkumů zcela jednoznačně nevplývá, jestli je sociální izolace první příčinou vzniku násilí nebo jeho důsledkem. Přesto se odborníci shodují, že ti, kteří jsou sociálně izolováni od jiných lidí, a příbuzných, mají vyšší předpoklad chovat se v rámci své rodiny násilně než ostatní. Z toho vyplývá, že sociální podpora je významná jako ochrana před vznikem a rozvojem násilí v rodině, protože soudeč, přátel, nebo širší rodina mohou být nápomocni či poradit hlavně obětem domácího násilí. Existuje názor, že čím více je rodina zapojena do soužití ve svém okolí

a začleněna do sociálních struktur, tím je nižší předpoklad, že v rodině dojde k tak závažným problémům, které by vyústili ve vznik domácího násilí.¹⁴

Přestože se v současné době díky masivním mediálním akcím informovanost veřejnosti o problému domácího násilí výrazně zvýšila a situace se zvolna mění k lepšímu, zejména v oblasti ochrany a pomoci obětem domácího násilí, přetrvávají ve společnosti stále **myty o domácím násilí**, které plynou z dlouhodobého a zakotveného názoru, že se jedná o soukromou záležitost, do které nikomu nic není.

Jedním z nejčastějších omylů je názor, že **člověk by se do toho neměl přest,**

není to jeho věc. Je to omyl, pokud se jedná o jakýkoliv případ násilí, kterého jsme svědkem, v žádném případě by to neměla být soukromá záležitost pachatele a oběti. Další mylný názor zní, že **je to chyba oběti a ženy, děti a starší lidé násilí vůči sobě**

provokují. Tento obecný soud, nemá pravdu, protože vina v oblasti domácího násilí

není nikdy pouze na jedné straně. Ve snaze vyhnout se odpovědnosti za své jednání, hledá násilník často důvody svého chování a svádí ho na provokaci ze strany oběti. Za své činy je však odpovědný každý sám. Hledat vysvětlení násilí v chování oběti znamená udržovat povědomí, že použít násilí je přijatelný způsob řešení problému.

Násilník tak omlouvá a zdůvodňuje své jednání. Lidé se rovněž často domnívají, že **obět měla pachatele opustit** a vyhnout se tak dalšímu utrpení. Opustit pachatele zvláště v tak intimním svazku a navíc pokud pachatel byl kdysi obětí milován, není

vůbec jednoduché. Obět často není připravena a schopna trýznitele opustit a násilí či jeho hrozba se zvyšují právě v tu chvíli, kdy obět agresorovi oznámí úmysl odejít. Obět

má strach odejít, může se i bát o svůj život, a proto dala snažit napadání, které vnímá jako menší zlo. Někdy se může zdát, že týraný člověk **nevypadá jako obět, kterou by**

někdo bil, či psychicky nebo jinak týral. Mnohé oběti domácího násilí, zvláště pokud mají vyšší vzdělání a dobré postavení v zaměstnání se snaží skrývat, že jsou obětmi a to proto, že se stydí, nebo se bojí, že by to mohlo oslabit jejich postavení, kvůli dětem

apod.¹⁵

Domácí násilí se nevyhýbá ani tzv. lepším rodinám a vyskytuje se i mezi vzdělanými a dobře postavenými lidmi. Někteří lidé omlouvají hrubost a násilí jednoho

14

Pikálková, S. Mezinárodní výzkum násilí na ženách – Česká republika/2003: příspěvek k sociologickému zkoumání násilí v rodině [online]. Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2004. [cit. 20. února 2008]. Dostupné na WWW: <http://studie.soc.cas.cz/upltexty/files/200_042%20oprf%20zformtovany%20text%2049%20pro%20i sk.pdf>

15 Domácí násilí - stále palčivější problém, mýty o domácím násilí, Policejní zpravodaj, Police východočeského regionu – archiv[online]. [cit. 10.3. 2008]. Dostupné na WWW: <http://www.mvcr.cz/aktualit/regiony/hradec/bobemia/2001/fjen.html>

partnera k druhému odůvodněním „**Týrá jí a bije, protože pije alkohol**“. Rovněž to je jako výmluva pro hrubé chování. Další lidé si zase myslí, že **není nic, co by mohli** obětí říci nebo jak by mohli pomoci. Vždy je možné nějak pomoci, pokud jsme svědky fyzického útoku, či máme podezření nebo víme o tom, že nějaká osoba je svým příbuzným, či partnerem týrána. Vždy je možné pokusit se najít vhodná slova a obět se pokusit oslovit protože věty jako „Bojím se o vaše bezpečí“, „Bojím se o bezpečí vašich dětí“, či „Jsme připraveni vám pomoci“, mohou z pohledu obětí představovat účinnou pomoc. Jeden z hluboce zakoreněných mýtů rovněž zní „**Škoda každé rány, která padne vedle**“. Toto národní přísloví používá velká část dospělých, když se snaží zdůvodnit často neuměrné fyzické trestání dětí. Jenomže výchovnou roli těchto trestů zpochybňují zjištění, že více než 60% dětí má pocit, že jejich trest je nespravedlivý. Zároveň se z rodičů na děti tímto způsobem předává vzor jednání a řešení konfliktů v situacích. Nespravedlnost potrestání byvá příčinou smutku, zlosti, křivdy nebo lhostejnosti. Kdo je v dětství vystaven nespravedlivému přehnanému fyzickému trestání, které byvá příčinou pocitů křivdy, smutku, zlosti, či lhostejnosti, v pozdějších letech se sám často chová obdobným způsobem.¹⁶

Zapomněme proto tedy na předsudky a na to, že může být něco jako typická obětí domácího násilí. Ne, nic takového neexistuje. Obětí domácího násilí totiž, může být i člověk, který je v práci úspěšný a dominantní. Teď máme všichni díky nově schváleným zákonům lepší možnost zasáhnout, pokud zjistíme, že se v našem okolí odehrává tragédie, které jistě je domácího násilí a které dnes již snad není bráno jako problém a mít pocit, že to není naše věc.

2. PSYCHOLOGICKÉ ASPEKTY DOMÁČHO

NÁSILÍ

2.1 Pojem osobnost

Pokud hovoříme o domácím násilí v souvislosti s psychologickými motivy jeho páchaní, je nutné nejdříve uvést několik základních pojmů, vztahujících se k této problematice. Zde je nutné si uvědomit, že osobnost člověka má v této souvislosti rozhodující roli. V lidovém jazyce, ale i v historických vědách má pojem osobnosti obvykle hodnotící význam, rozumí se jím nějak vynikající nebo něčím výrazný jedinec.

Z psychologického hlediska zní klasická definice osobnosti podle G. W. Allporta takto : „Osobnost je dynamické uspořádání oněch psychologických systémů v individuui, které určují jeho jedinečnou přízvušnost se okolí.“ Důležitým faktem v pohledu psychologie na osobnost člověka je, že ačkoli má duševní život člověka řadu dílčích funkcí, tvoří jednotně fungující celek, což vystihují nám již známé vztahy mezi psychologickými procesy, kterými jsou kognice, emoce a motivace, fungující na základě vzájemné závislosti. Duševní život člověka je tedy určitým způsobem organizován. Středobodem této organizace je funkční systém nazývaný latinsky ego, nebo-li já. Vyjadřuje specificky lidskou formu organizace psychiky, která se utváří v rámci určitých zkušeností. Osobnosti ve smyslu této organizace duševního života se tedy člověk stává až v určité fázi svého dětství, kdy se vytvoří jeho ego. Osobnost je tedy produkt jakési vnitřní organizace duševního života člověka.¹⁷

Lidé se již od dávných časů až po současnost snaží poznávat a pochopit sami sebe. Tohoto důkazem může být i nápis z chrámu zasvěcenému řeckému bohu Apollónovi, stojícímu v Deltech, který zní „Gnoi Saigon – Poznej sám sebe“. Každý z nás se zcela jistě mnohdy zamýšlel sám nad sebou, dostal se do situace, kdy si nebyl jistý sám sebou, přemýšlel o tom jaký je, každý si určitě alespoň jednou za život položil otázku co jsem vlastně zač, jak me vidí druzí, jsem stejný jako dřív nebo jsem se změnil, jsem jako ostatní nebo horší, nebo nenormální, jsem dobrý, jedinečný.

My lidé jsme různé individuality a navenek se projevujeme různě. V jedné stejné situaci se každý projeví poněkud odlišně. Právě proto, že nelze pojmenovat a vysvětlit každé individuální chování, snaží se psychologie nalézt u lidí určité společné vnější znaky projevu chování a zařadit do určitých skupin, typologií osobnosti. Každá osobnost je vybavena velkým množstvím individuálních vlastností, vytvářejících její strukturu. K těmto vlastnostem patří :

1. Temperament – vyjadřuje svezný průběh veškerého duševního dění jedince a slouží k vystižení obecného stylu, rychlosti, síly, citového ladění, celkového zaměření, prožívání a činnosti bez ohledu na její konkrétní obsah.

2. Poznání (schopnosti) – je způsobem příjmu a zpracování informací z těla a okolí jedince, kdy rozsah, rychlost a přesnost poznání v jednotlivých oblastech vnitřního a vnějšího prostředí rozhoduje o mezích duševní vykonnosti, které jsou vyjádřeny v pojmech různých schopností.

3. Motivace – vyjadřuje vnitřní podmínky, které určují obsah konkrétních cílů, k nimž jedinec svou činností směřuje intenzitě s jakou o dosažení každého z těchto cílů usiluje.

4. Integrace – zahrnuje obecné struktury a funkce osobnosti, které určují duševní činnost jedince s ohledem na motivaci, poznávací a temperamentové faktory.

V samotné struktuře osobnosti se potom odráží to, co je na daném člověku po psychické stránce stále, co ho charakterizuje a to čím se v proměnlivých okolnostech vzdá v nějaké míře projevuje. Strukturou osobnosti se rozumí relativně stále charakteristický osobnosti, které jsou dispoziční povahy. Struktura osobnosti tvoří individuální základ pro chování a prožívání, které se v závislosti na situaci aktualizuje.¹⁸

Nejstarší typologie člověka se objevuje v období antického Řecka, kde ji vypracoval antický lékař Hippokrates a následně upravil Galénos. Její závěry vycházely ze zkušenosti získaných pozorováním pacientů.

Podle ní existují v těle čtyři tekutiny, kterými jsou krev nebo – li sanguis, žluč nebo – li chole, černá žluč nebo – li melanchole a konečně sliz čili phlegma. Podle toho, která z tekutin v těle převládá se určoval jeden ze čtyř druhů temperamentu. Sangvinik byl popisován jako stálý a silný typ. Choleric jako výbušný, dráždivý až vztekavý typ s náhlými silnými emocionálními reakcemi, které těžko ovláda. Flegmatik jako pomalý, klidný typ s navonek málo výraznými citovými reakcemi, ale stálými city. Melancholik jako sklíčený typ, který těžko prožívá i menší nesnaze a u kterého city vznikají pomalu, zato ale byvají trvalé. Moderní věda pak podobnou typologii vysvětluje zejména z pohledu nervové soustavy a činnosti mozku.

Typ osobnosti definuje H. J. Eysenck v psychologickém smyslu jako pozorované konstelace nebo syndromy rysů a to, co je těmto syndromům společné, lze pak označit jako faktory nebo typy. Eysenck hovoří o faktorech nebo dimenzích osobnosti a považuje za ně, kromě jiných extroverzi a introverzi, kdežto C.G. Jung užil obou těchto pojmů pro označení dvou typů. Charakteristiky, které Eysenck a Jung přisuzují extroverzi a introverzi jsou vcelku stejné. Eysenck k nim však dospěl faktorovou analýzou, kdežto Jung intuitivním zpracováním svých klinických zkušeností a srovnáváním studiem různých typologických systémů. Úvedena Eysenckova definice typu je správná, avšak pojem typu v psychologii (je možno mluvit nejen o typech osobnosti, ale např. i o vnímání, myšlení apod.) má spíše význam popisný, nikoli explanační, jako má pojem faktorů, který může být rovněž použit k charakteristice osobnosti.¹⁹

Typ osobnosti tedy vyjadřuje

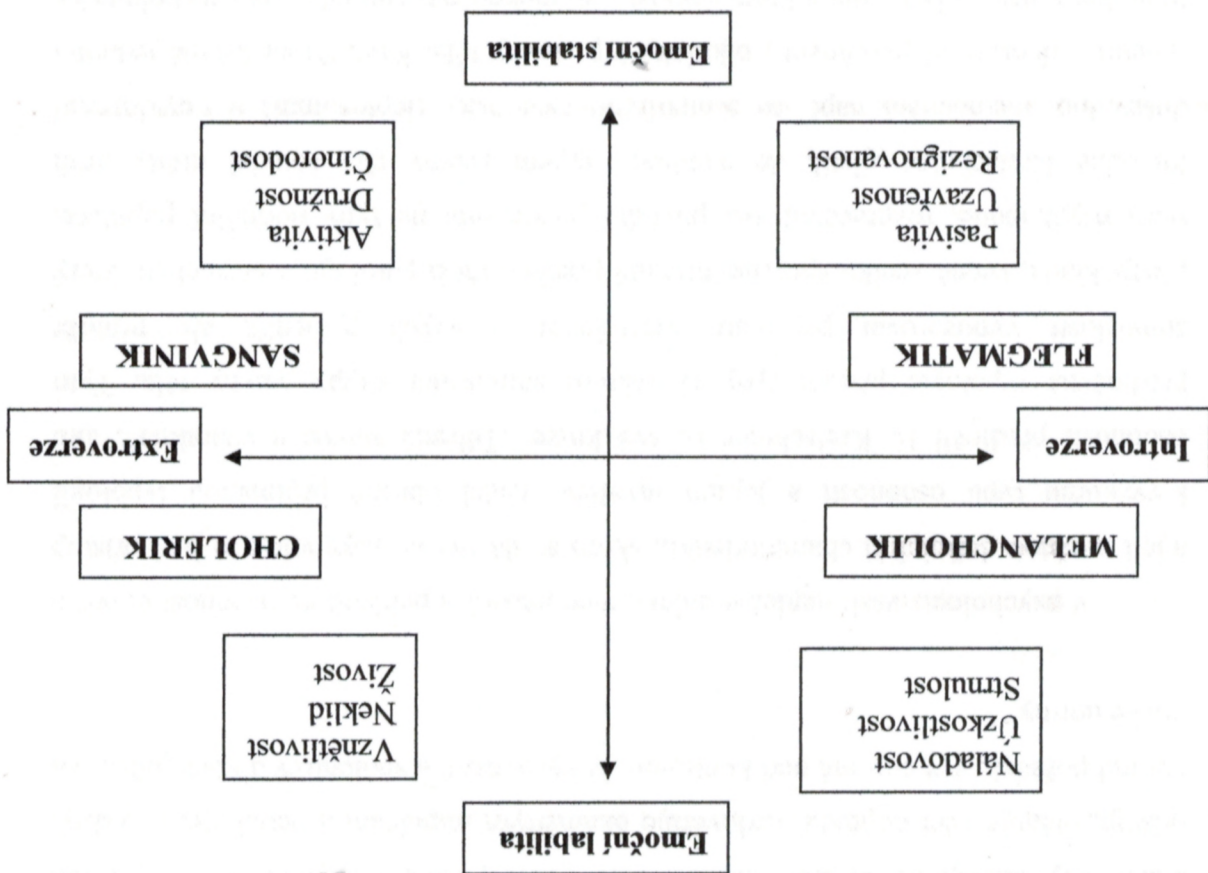
1. konstelaci nějakých vlastností, které spolu souvisí, takže konstelaci, kterou tvoří, lze pojmenovat na základě zobecnění společných znaků jednotlivých vlastností tvořících tuto konstelaci

2. přislušnost některých jedinců k určité konstelaci vlastností, přičemž takový jedinec může přislušet ještě k jiným typů (např. introverti ještě k různým typům politických postojů)

3. podstatnou, nikoli však vyčerpávající charakteristiku osobnosti, což zejména znamená, že příslušníci stejného typu se mohou v určitých charakteristikách od sebe lišit

V psychologii, ale i jinde, např. v literatuře, etnologii a dalších vědách byly již od dávné minulosti, jak již bylo řečeno, vytvářeny typologie, přinášející určité konkrétní typy osobnosti.

Výše uvedené jednotlivé typy osobnosti podle teorie základní temperamentové dimenze H. J. Eysencka lze pro větší přehlednost znázornit graficky takto :

Emoční labilita (neuroticismus) se projevuje vysokou podrážděností a narušenou sebedůvěrou. Takovíto jedinec snaží špatně kritiku a svůj neúspěch prožívat dlouho a neuměrně. Trpí úzkostí, má strach z něčeho konkrétního nebo má strach z něčeho neurčitěho a neví přesně z čeho. Děla si zbytečně starosti, veškeré podněty vztaňuje na sebe, trpí podněty méněcennosti, což směřuje až k neuroticismu.²⁰

Opakem tohoto stavu je **emocní stabilita**, kterou tedy rozumíme dobrou integraci funkcí osobnosti, klid, vysokou sebedůvěru a stálost v citové oblasti. U již zmíněných typologií podle Eysencka a Junga jsou rozlišovány zejména dva pojmy, kterými je **Extroverze** a **Introverze**.

EXTROVERZI rozumíme vyjádření toho, že jedinec je společenský, přátelský, toužící po zábavě, rád riskuje, dokáže pohotově a rychle reagovat, má rád změnu, je bezstarostný, má sklon k agresivitě, někdy je méně spolehlivý, touží být středem společnosti, žije ze dne na den, je spontánní a bezprostřední.

INTROVERZE je naopak vyjádřením toho, že jedinec je spíše tichý a uzavřený, stahuje se do sebe, má tendence k sebe pozorování, je rezervovaný a má odstup, plánuje věci dopředu, nedůvěřuje okamžitým impulsům a neriskuje, je vážný, má rád pořádek, své city má pod kontrolou, je vyrovnaný a spolehlivý a klade důraz na etické normy.²¹

V psychologii však najdeme daleko více názorů a pohledů na osobnost člověka a její možnou definici či charakteristiku, skoro se dá říci co psycholog to jiný přístup k výzkumu typu osobnosti a jejímu utváření. Další obecně přijímanou typologií osobnosti předložil E. Kretschmer ve své knize „Tělesná stavba a charakter“. Jim předložena typologie přináší typy charakteru související s typy stavby těla. Tyto souvislosti vyzkoušel Kretschmer u svých pacientů, ale protože předpokládá, věcně vcelku správně, plynulý přechod mezi patologií a normálem, který tvoří psychopatie, rozpracoval svá původní pozorování na typy normální populace. Původně Kretschmer zjistil, že s určitým typem stavby těla souvisí určitý druh duševního onemocnění např. se schizofrenií astenický (leptosomní) a s cyklofrenií (manio – depresivní psychózou) piknický typ stavby těla. Kretschmer kromě jednoho typu, který nazval ixotymní a který souvisí s atletickou stavbou těla a je psychologicky celkem nevytříznělý, rozlišil další dva charakterové typy.²²

²¹ Kern, H., et al. *Průhled psychologie*. Praha: Portál, 1999. 289 s.
²² Nakonečný, M. *Základy psychologie*. Praha: Academia, 1998. 590 s.

Cyklotym – souvisí s piknickou stavbou těla, která se vyznačuje dominancí břišních partií, krátkými konceťmi a kulatou lebku. Jedná se o společensky založeného, aktivního jedince, který je náladově trochu labilní, ale činorodý, realisticky založený, otevřený a vcelku dobrácky.

Schizotym – souvisí s astenickou stavbou těla, která se vyznačuje jakoby do výšky protáhlým trupem s dlouhými konceťmi, úzkými rameny a trojúhelníkovitou lebkou. Jedná se o psychologicky mnohem složitější typ neboť má povrch a hloubku, je plný vnitřních rozporů, spíše uzavřený až samotářsky, s bohatým a záhadným vnitřním životem.

Charakteristika Kretschmerova schizotypu odpovídá vcelku rysům introverta a cyklotyma rysům extroverta. Typologie osobnosti vycházejí z tendence kategorizovat. Můžeme je považovat za pokus uspořádat různé psychologické normy jeví a to na jedné straně kombinací znaků, které jsou společně určitému počtu individuí a na druhé straně vykonstruovaný ideální případ, který všechny tyto znaky zahrnuje. Žádný jedinec však není ideálním absolutně čistým typem určité konkrétní osobnosti.²³

V rámci domácího násilí se v roli agresora podle dlouhodobého sledování nejčastěji objevuje z pohledu Eyschnekoví a Jungovi teorie extrovertní cholericový typ osobnosti se svojí vznětlivostí a neklidem a typ melanholický se svojí změnou nálad a stavy úzkostlivosti, neboť ty způsobují nestabilitu osobnosti, díky které pak obtížně zvládají závažové a stresové situace.

2.2 Motivace k páchaní domácího násilí

Lidé se často zamýšlejí nad tím, proč ten či onen člověk učinil to, co učinil, jaký k tomu měl důvod, proč třeba dobrovolně odešel ze svého zaměstnání, proč se rozvádí nebo proč se chová agresivně vůči svému okolí či vůči své nejbližší rodině. Psychologie na tyto otázky po důvodech lidského chování odpovídá v termínech motivace. Sam pojem motivace je ústředním problémem subjektivní stránky každého činu, spojeního s násilím. Rozborem motivace odpovídáme na otázku, proč se jedinec zachoval právě tak, jak se zachoval a hledáme důvody, které by učinily jeho chování srozumitelnější a pochopitelnější pro vnějšího pozorovatele. Pojmem motivace označujeme vnitřní duševní proces, který vzbuzuje určité chování, udržuje ho v chodu a zaměřuje ho na konkrétní cíl.

Motivy jsou duševní projevy, které aktivizují lidské chování, zaměřují je na určité cíle a v tomto směru se udržují po určitou dobu. Jsou osobní příčinou určitého konkrétního chování, kterému dávají většího subjektivní smysl. Cílem motivovaného jednutí je dosáhnout uspokojení aktivované potřeby. Jsou interakcí vnitřního psychologického a somatického stavu s nejrůznějšími vlivy z vnějšího prostředí. Funkci motivu plní potřeby. Z hlediska vnitřního stavu jedince je zdrojem motivu nějaká potřeba a tato potřeba se stává aktuálním osobním motivem. K motivům patří neoddelitelně zájmy, které jsou z hlediska vnějšího prostředí motivu pobídkou, což znamená, že nějaký vnější podnět jenz se stal pro subjekt významný u něho vyvolá vznik potřeby, která se stane motivem k následnému jednutí. Funkci motivu plní také ideály. Proces motivace lze tedy chápat jako proces reguláční, který plní funkci usměrňující tak, aby se určitou činností (např. fyzickým či psychologickým násilím) dosáhlo určitého výsledku. Obecně lze tedy konstatovat, že motivace je účelové k cíli zaměřené chování, které vede k uspokojování motivu a potřeb. Funkci motivace je stimuloval a usměrňovat chování a tomuto dát určitý smysl.²⁴

Motivy je možné dále rozlišit na následující dvě úrovně :

1. motivy vrozené rovněž nazývané primární či biologické. Jedná se o uspokojování biologických potřeb organismu, které lze je jen těžko nebo vůbec ovlivňovat, protože

Nejdříve se tedy zaměříme na obecnou charakteristiku pachatele domácího násilí, než si povšímneme jejich jistých shodných znaků, které nám umožní pokusit se rozčlenit pachatele do základních typů jejich osobnosti. Jak vyplývá ze zjištěných dat a případů domácího násilí, z provedených výzkumů a šetření mezi oběťmi domácího násilí, agresori jsou v naprosté většině případů muži i když v poslední době vychází najevo, že se objevují daleko více než v minulosti i agresorky ženy, páchající domácí násilí na mužích. Velká část pachatelů domácího násilí podle ověřených zjištění vstoupila v rodinném prostředí, kde byly různé formy násilného chování běžným standardem řešení konfliktů a komunikace. Z různých výzkumů vyplývá, že víc než

osobnosti agresora.

Pachatel domácího násilí, neboli agresor, je na rozdíl od oběti domácího násilí, zatím téměř neprozkoumanou veličinou. V současné době neexistuje žádný oficiální výzkum, který by přesně mapoval typologii pachatelů domácího násilí. Na základě toho nezbyvá při zjišťování údajů o agresorech než vycházet z nepřímých pramenů. Těmito prameny jsou především informace poskytované samotnými oběťmi domácího násilí, dále kriminologické výzkumy a psychologické výzkumy, které zkoumají typické rysy

2.3 Charakteristika pachatele domácího násilí

Ve většině případů domácího násilí vedou k agresí pachatele, pokud se nejedná o osobu s diagnózou nějaké psychické nemoci, motivy získané v průběhu utváření struktury osobnosti. Násilí vůči blízkým je pak motivováno např. žárlivostí, touhou ovládat druhé, naučenými způsoby řešení konfliktních situací apod..

2. motivy získané nebo – li sekundární jsou z pohledu domácího násilí nejpodstatnější, neboť se jedná o motivy, které jsou spojeny se zkušenostmi, získanými v průběhu života. Tyto získané a naučené motivy směřují k rozvoji jedince či druhu na kvalitativně vyšší úroveň. Sem lze zařadit zejména různé negativní či pozitivní návyky, zájmy, hodnoty a jejich orientace, ideály apod.. Rovněž sem lze zařadit motivy jako dosažení úspěchu a výkonu, motiv moci, vlastnictví nebo sociálního kontaktu.

slouží k zachování života a rozvoji jedince či druhu. Mezi tyto základní motivy čili potřeby patří např. hlad, žízeň, sexualita, agrese, bolest apod.

v 60 % rodin, kde jsou násilně vztahy běžným způsobem komunikace jsou vychovávány malé děti, které tento způsob jednání mezi rodiči považují za normální a stává se pro ně takovéto chování vzorem do budoucnosti. Z dětí, které mají takto deformovaný náhled na partnerské vztahy a u kterých je vytvořena představa, že násilím je možné řešit problémy v mezilidských vztazích, prosazovat tímto způsobem své názory, vůli a ukáznit, zastrášovat a trestat druhé, se v dospělosti mnohem častěji stávají osoby se sklonem ke kriminálnímu jednání, ale také k viktimizaci, pozívání drog či prostituci a dalším nežádoucím jevům. Výzkumy je celkem jednoduše potvrzeno, že s násilným chováním dospělých osob je spojena genetická i zkušenostní složka. Děti zjišťují v prostředí násilí se učí zpracovávat podněty z vnějšího prostředí jinak než děti, které nebyly dlouhodobě trvajícím násilnému prostředí vystaveny. Naučená agrese se u těchto dětí často stane jedním z jejich rysů osobnosti. Osobnost pachatele domácího násilí je v podstatě možné v základních rysech popisovat a rozebírat jako klasickou kriminální osobnost. Pachatel domácího násilí se totiž dopouští stejně trestné činnosti jako pachatel jakéhokoli jiného násilného trestného činu.²⁵

K rozboru studia osobnosti pachatele je tedy možné přistoupit ze dvou hledisek.

1. dynamický (procesuální) přístup – zkoumá jaké duševní procesy a vlastnosti jedince způsobují domácí násilí, udržují ho v chodu a dávají mu konkrétní podobu.

2. typologický (strukturální) přístup – zkoumá, zda se pachatel domácího násilí vyznačuje určitými zvláštnostmi, které se odlišují od běžné populace a snaží se tyto zvláštnosti konkretizovat.

S pohledu sociologické teorie kriminality je kriminální chování vnímáno jako sociálně patologický jev. Sociologické teorie si všimají problémů jako je socializace, sociální učení a v tomto směru hraje významnou roli již zmíněné působení referenčních sociálních skupin jako jsou škola, rodina, kamarádi a party a jejich vliv na jedince, dále působení institucí např. dětských ústavů a působení socio-kulturních vlivů, např. způsob trávení volného času.

²⁵ Hrdá, L. Pachatelé domácího násilí [online]. Každodeník o dětech a rodičích, [cit. 10. ledna 2008]. Dostupné na WWW: <http://www.rodina.cz/clanek6055.ht

Neurotická osobnost je nápádná tím, že se u ní vyskytují větší i menší neurotické poruchy (zvyšená úzkostnost, dráždivá slabost, hysterické reakce, depresivní ladění, nutkavé vtravé představy atd.). To se může promítnout v kriminálním jednání. Hraje u něho velkou roli frustrace, nevyřešené konflikty v rodině. Většinou se jedná o mladšího pachatele např. v období dospívání (zakomplexovanost). Tito pachatelé pocházejí často z dobře i středně situovaných vrstev. Kriminální jednání bývá protestem vůči rodině (dominantní otec, přehlížení, finanční závislost na rodičích - frustrovaná potřeba uznání). Může se projevat jednak demonstraivními činy (krádež), často se

2. neurotický typ

U tohoto typu pachatele je vesměra dynamika prožívání (citu) srozumitelná, fungují primární i sekundární potřeby, svědomí je utvořené. Vyjimečně spáchá trestný čin. Jeho motivaci lze pochopit i z našeho pohledu, např. silný situační tlak, v opilosti sedne za volant a způsobí trestný čin z nedbalosti (lituje toho). Trest má na něho vychovný charakter. Myslenkové pochody tohoto typu jsou nám srozumitelné. Reaguje na spáchaný čin, jak to odpovídá našim představám: lítost, snižení sebevědomí, obavy o budoucnost, úzkostně očekává reakce okolí. S tímto typem se setkáváme u prvotestaných. Jednání s takovým pachatelem není těžké, kontakt lze snadno navázat a je možné použít prvky, které u jiných typů selhávají, např. apelace na morální hlediska či na citové vazby vůči blízkým lidem. Problém u tohoto typu je však ten, že čin spáchaný v blízkém rodinném kruhu nebývá odhalen a toto pachatele posílí a obět začne věřit v jeho nápravu. Takovito pachatel svého činu lituje, oběti slibuje, že se to již nebude opakovat, ale nakonec násilí opakuje.

1. socializovaný nebo-li normální typ

osobnosti :

Podle těchto teorií jsou pachatelé začleňováni do pěti základních typů

a psychické).

Sociologické přístupy vzniku kriminality v současné době jednoznačně preferují vícefaktorové teorie vlivu na vývoj a vznik osobnosti se sklony ke kriminálnímu jednání. Autoři ukazují, že příčinou je kombinace četných faktorů (genetické, sociální

vyjimečně na úrovni imbecility, rozumově schopnosti jsou nižší a tomu odpovídá jde o pachatele, který se vyznačuje nízkou inteligencí často na úrovni debility,

4. mentálně nedostatečný typ

V odborné literatuře se objevuje rovněž pojem sociopat. Tato osobnost odmítá nerespektuje a porušuje různé sociální i právní normy. Jednání s psychopaty je obtížné a o to obtížnější je pak v případě nutnosti komunikace v souvislosti s uplatňováním práva. Není příliš velký problém tento typ osobnosti v praxi odhadnout, ale dobrá vůle při komunikaci ze strany orgánů činných v trestních řízeních či jiných institucí byva často ze strany těchto osob chápána jako projev slabosti, každé zaváhání, nedůslednost a nedůslednost např. při výslechu byva okamžitě využívána k vlastnímu prospěchu, inteligentní pachatel může průběh výslechu či jednání manipulovat a odvádět pozornost od klíčových otázek. Je nutné zdůraznit, že psychopatie je trvalou odchylkou osobnosti jedince. Úprava tohoto typu osobnosti není zcela vyloučena, ale vyžaduje speciální a dlouhodobě působení a výsledný efekt neodpovídá vynaloženému úsilí.

V případě osobnosti tohoto typu pachatele domácího násilí hraji významnou roli temperamentové a charakterové vlastnosti, či výrazné rysy, odchylně od ostatní populace. Situční faktory nastupují do pozadí. Nelze dát rovníko psychopatu = kriminálník. Můžeme však říci, že tento typ osobnosti je náchylnější ke kriminálnímu jednání než např. sociální typ. Většina recidivistů se rekrutuje z této skupiny. Odchylek osobnosti je celé množství, ne všechny mohou mít význam z hlediska kriminologie.

3. psychopatický typ – typ s poruchou osobnosti

psychoterapie. V jejích případech zpravidla jde o situční činy. viny. Lze u nich apelovat na kladné stránky osobnosti a normy chování a je zde možná s neurotiky je komplikovanější než u sociálního typu, protože trpí zvyšenými pocity Neurotik je možný pachatel, nikoli potenciální (většina jich své city zvláda). Jednání o jednání arektivní namířené proti např. dominantnímu manželovi, či manželce. (jde o případy frustrované osoby v rodině – častěji neurotické byvají ženy). Jde toužil (snaha na sebe upozornit). Neurotiční pachatelé jsou i ve vyšší věkové kategorii připoují alkohol a drogy. Neurotický delikvent krade, aniž by po těchto předmětech

i jednáni. Tito pachatelé se často dopouštějí násilné trestní činnosti, sexuální útoky a to často vůči dětem, rovněž např. útoky vůči zvířatům nejsou výjimečné. Jednáni není promyšlené, je jednoduše a přímocaré. Je však důležité zde uvést, že tento typ osobnosti se mezi pachateli domácího násilí objevuje jen zřídka a většinou jde o mladší jedince v situacích, kdy rodiče tolerují jeho chování vůči jiným např. nevládním dětem nebo vůči sobě (zejména matky) a snaží se jeho jednáni bagatelizovat.

5. psychotický typ

V tomto případě jde o osobnost, která trpí některou konkrétní podobou nejtěžšího duševního onemocnění tedy psychózou, která se časem prohlubuje. Trestný čin, spáchaný takto postiženým pachatelem, je napadný svoji bizarností, nesrozumitelností a často brutálností např. žena pod vlivem imperativních hlasů podřezala své dítě, nebo otec zabije své děti a vysvětluje to tím, že jejich mozky byly ovlivňovány mimozemskou civilizací. U takto postižených pachatelů je typické, že mají nečitelný, nesrozumitelný a nepochopitelný zvrácený motiv, většinou brutální. Jsou ve stavu psychózy. Věrohodnost pachatele je mizivá a prokáže – li se ve znaleckém zkoumání, že se jedná o psychopata, je exkulipován na základě shledané nepřítččnosti.

V zásadě lze však říci, že nejčastějšími pachateli domácího násilí jsou první tři výše uvedené typy osobnosti, zbylé dva patří mezi výjimečné a zvláštní případy, které však potvrzují pravidlo.

Významná česká viktimoložka Ludmila Čírková pak ještě rozděluje pachatele domácího násilí takto: rozpadlý alkoholik, stresovaný slaboch, nepolepšitelný sadista, domácí násilník s dvoji tváří, normální násilník, reaktivní násilník, jiný pachatel.²⁶

1. **socialní** – sem se zarázují profese, sociální vrstva, pozice v rodině, způsob výchovy, sociální patologie v rodině apod.
2. **osobnosti** – sem řadíme seskupení osobnostních vlastností, které čini předpoklady jedince stát se obětí konkrétního typu deliktu
3. **behaviorální** – sem patří rizikové faktory chování jako např. provokativní jednání, vyhledávání určitých typů lokalit a s tím související kontakt s určitými typy lidí apod.
- V rámci psychologického výzkumu se rozlišují následující viktimogenní faktory :

Jak již bylo uvedeno v předších kapitolách, oběti domácího násilí může být v podstatě kdokoliv, nicméně nejčastější oběti se stávají ženy. Rovněž již bylo řečeno, že nejběžnější formou páchaní domácího násilí je zejména psychické deprivace, spojené s fyzickým napadáním. Vzhledem k tomu, že domácí násilí je opakovaně poškozování obětí, vyplývá z toho skutečnost, že se vždy jedná o tzv. mnohonásobnou oběť a to vzhledem k tomu, že pachatelem je blízký člověk se kterým měly oběti většinou v počátku velmi intenzivní intimní partnerský vztah a důvěrovaly mu a který je tedy právě tím, který jim opakovaně ubližuje. Právě tato těsná provázanost a často i závislost na trýzniteli je jedna z okolností která oběti domácího násilí nejvíc paralyzuje.

Oběti trestných činů, mezi které patří rovněž domácí násilí, se zabývá vědní obor, který se nazývá viktimologie. Věnuje se typologii obětí a předpokladům stát se obětí trestního činu a stejně tak se věnuje problematice obětí z hlediska jejich újm a vyrovnávání se s činem, který na nich byl spáchan. Vzhledem k tématu, který zde řešíme a jímž je domácí násilí, budou nás z tohoto pohledu zajímat především oběti této trestné činnosti. Pokud bychom tedy oběti trestných činů rozdělili podle deliktů, kterými byly zasazeny (například oběti loupeží, znásilnění, krádeží, podvodů atd.), pak by osoby postížené domácím násilím obsadily horní příčku v počtu případů. To je rovněž jeden z důvodů, proč se současná viktimologie intenzivně zabývá problematikou obětí domácího násilí. Rovněž instituce a organizace věnující se problematice domácího násilí a pomoci jeho obětem považují za nutné věnovat tomuto tématu mimořádnou pozornost.

2.4 Charakteristika obětí domácího násilí a její poškození

Existují různé typologie obětí, kdy oběti trestných činů jsou řazeny do příbuzných skupin (typů), pro větší a jednodušší přehlednost, např. podle známého viktimologa Mendelsohna jsou to :

- úplně nevinná oběť (např. chodec, kterého poraní opilý řidič)
- oběť s malým podílem viny (žena znásilněná v noci v oblasti mající špatnou pověst)
- oběť stejně vinná jako pachatel nebo totožná s pachatelem (sebevražda)
- oběť více vinná než pachatel (žena, která pachatele provokuje, vezme si ho k sobě do bytu, a pak odmítne pohlavní styk)
- oběť podstatně více vinná než pachatel (usmrcení v sebeobraně)
- simulující oběť (nepravdivé obvinění z pohlavního zneužívání)

Podle Čírtkové lze pro typologii sice použít různá hlediska, ale mezi nepoužívanější patří :

typologie podle reakcí na trestný čin, která rozlišuje např. pasivní, odevzdané oběti, nebo aktivní oběti

typologie zazitého trestného činu, která v podstatě kopíruje kategorie deliktů

typologie podle interakce „oběť – pachatel“ v době spáchání činu – jedna se o nejznámější typologii jejímž autorem je A. E. Fattah, viktimolog egyptského původu, který rozlišuje pět základních typů obětí :

1. oběť zúčastňující se – tato oběť interakci s pachatelem ovlivňuje jeho motivací s pachatelem a pachatel nemá žádnou primou vazbu na svoji oběť. Tato oběť se v okruhu domácího násillí nevykazuje

3. provokující oběť – jde o oběť, která svým chováním a jedním pachatele provokovala. U těchto obětí se ve většině případů výrazně projevují osobnostní a zkušenostní faktory. V rámci domácího násillí jedna z částých obětí neboť toto chování je ze strany pachatele podněcováno nenesitelným ponižováním.

4. latentní oběť – toto je typická oběť domácího násillí a jsou u ní přítomny všechny viktimogenní faktory (sociální, behaviorální i osobnostní), role oběti není veřejně známá což platí i pro způsobenou újmu.²⁷

Podle statistických údajů jsou oběti v případech domácího násilí v partnerských vztazích z 95 % ženy. Tím se vysvětluje, proč je v současné viktimologii zaveden výraz „**Syndrom týrané ženy**“, nikoli týraného muže. U obětí domácího násilí se setkáváme s jevy, které u obětí jiných kriminálních činů nenalezáme. Zvláště výrazná je například přetvářející závislost na agresorovi, setrávání ve vztahu s ním, zatajování závislosti a přičin zranění, nebo popírání viktimizace. Tyto typické důsledky domácího násilí jsou pro lidi žijící v okolí obětí, málo srozumitelné. Vnější okolí nedovede pochopit, proč týraná osoba svého partnera neopustí. Neznalost problematiky pak vede k tomu, že chování obětí si okolí vysvětluje například tím, že se žene zřejmě násilí líbí, a proto nechce od partnera odejít.²⁸

Syndrom týrané ženy

Je definován jako soubor specifických charakteristik a důsledků zneužívání, které vedou ke snížené schopnosti ženy efektivně reagovat na prožívané násilí.

Všeckere typické znaky týraných žen lze podle M. A. Douglasové rozčlenit do tří kategorií :

1. Příznaky spadající pod posttraumatickou stresovou poruchu

U týraných žen je výrazná ztráta živostních perspektiv kombinovaná s celkovou netečností až otupělostí. S dlouhodobě týranými ženami není snadné navázat kontakt, jeví se jako málo přístupné, vyznačují se sníženou dynamickou reakcí, projevují malou účast na vnějším dění. Týrané ženy nejsou schopny se přirozeně chovat, pokud je na ně ze strany okolí působeno silnými negativními emocemi, jako např. vztek či zlost. Samy mají snahu utkat před konflikty a nejsou připravené dávat volný průchod svým přirozeným emocím vzteku a zlosti. U týraných žen se často setkáváme s tzv. extrémní laskavostí. Zjevná při kontaktu s autoritou např. v zaměstnání projevují nápadnou vsůcnost, neprůbojnost, chější vyhovět. Toto chování je možné pozorovat i při prvních kontaktech s ošetřujícím lékařem či v poradnách.

2. naučená bezmocnost

Naučená bezmocnost představuje specifický důsledek týrání blízkým člověkem. Vzniká v situaci, kdy si oběť násilí uvědomí a přijme fakt, že nemá žádnou kontrolu nad nepřijemnými událostmi a že každý pokus změnit nepřijemnou událost a svoji situaci končí prohran. Oběť týrání pak následkem uvědomění si neschopnosti svoji situaci změnit, propadne letargii a pasivitě, která v extrémním případě může vést až k její smrti.

V souvislosti s naučenou bezmocností má důležitý význam reakce oběti na první incidenty násilí. Ženy, které aktivně zareagovaly v počáteční fázi zneužívání (kladly po prvním fyzickém napadení útočnickovi odpor, podmínky ohledně dalšího spoluzítí, pohrozily sankcemi a zveřejněním incidentů), jsou i později schopné účinně zareagovat na opakované incidenty či pokračující násilí a věc sami řešit např. tím, že vyhledají poradnu, nebo odcházejí do azylového ubytování atd. Naopak u žen, které reagovaly pasivně na první incidenty a útočnickovi nedaly jasné najevo, že takové chování je pro ně nepřijatelné a snažet ho nebudou, se prudence zvyšuje pravděpodobnost dlouhotrvajícího zneužívání. Tyto oběti dlouhodobě snažejí týrání a vyhledávají pomoc až v okamžiku, kdy dojdou k přesvědčení, že jim jde o holý život. S naučenou bezmocností je přímo spojeno drasticky snížené sebevědomí. Týraná žena ztrácí respekt ke své vlastní osobě. Ztráta pocitu vlastní hodnoty je doprovázena nejistotou, nerozhodností a někdy i pokřivením obvyklých měřítek. Týraná žena si například není jista ani hodnocením toho, co se kolem ni děje. Neví, zda je normální vše snažet, nebo naopak problém začít řešit zveřejněním mimo soukromí a hledat pomoc.²⁹

3. sebezníující reakce.

Sebezníující reakce reprezentují paradoxní účinky viktimizace blízkým člověkem. Současně vyvolávají největší údiv u veřejnosti, která nemá informace o důsledcích domácího násilí. Je třeba zdůraznit, že sebezníující reakce nelze u týraných osob vnímat jako psychopatologii či charakterovou slabost. Jde vlastně o typický, přirozený způsob jak se vyrovnávat s opakovaným a nevypočítatelným násilím, které na oběti páchají její blízcí.

Sebezničující reakce se objevují především u dlouhotrvajícího týraní a zahrnují zejména následující jevy:

1. popírání viny útočnicka – týraná žena omlouvá svého partnera a zdůvodňuje jeho chování mimorádnými vnějšími okolnostmi jako jsou problémy v zaměstnání či naopak nezaměstnanost, nemoc, pozívání alkoholických nápojů apod.

2. minimalizace následků – týraná žena minimalizuje skutečné následky týraní, bagatelizuje svá zranění, zlehčuje intenzitu i nebezpečnost útoku, nevnímá vážnost situace apod.

3. popírání viktimizace – týraná žena vehementně popírá, že by byla partnerem zneužívána, svá zranění zdůvodňuje nešťastnými náhodami, či jinými důvody, mohou se u ní objevit různé podoby disociace jako je necitlivost na bolest, psychogenní amnézie, vzácně také mnohočetná osobnost apod.

4. odmítání možnosti zachrany – týraná žena popírá reálné možnosti pomoci, vnímá je jako pro ni nepoužitelné, patří sem také opakované návraty k týrajícímu partnerovi, vymizení úvah o rozvodu

Pro vznik sebezničujících reakcí je podstatná osobní zkušenost s fenoménem nazývaným "Jekyll a Hyde". Někteří autoři předpokládají, že rozhodující není ani tak opakovaný výskyt násilí, jako spíše nevypočitatelné střídání dvou způsobů chování ze strany pachatele. Obět' je decimována střídáním neutrálních či laskavějších podob vztahu s hrubou fyzickou agresí doprovázenou zjevným nepřátelstvím. Syndrom týrané ženy je vlastně odpovědí na pravidelný, ale nevypočitatelný výskyt zcela odlišných způsobů chování u pachatele. Týrající partner střídá ve vztahu k ženě slušné zacházení s velmi špatným zacházením. Čím vyhrcovanější a vyprofilovanější jsou obě tyto krajnosti, tím pravděpodobněji dochází ke vzniku tzv. paradoxní vazby týrané ženy na partnera. Jejím přirozeným důsledkem jsou pak sebezničující reakce.³⁰

Domáci násilí je pro člověka zkušenost, která mu změni život. Jak již bylo v předchozích kapitolách uvedeno, mívá ničivý vliv na život obětí. Dokáže změnit osobnost člověka, rozdělit rodiny a nadělat škodu v citech všech zúčastněných. Proto není možné následky domácího násilí podceňovat. Citové následky mohou přetrvávat mnohem déle než fyzická újma. Je proto nutné ještě více zefektivnit boj s domácím násilím a zejména pomoc jeho obětem.

Mezi **terciární rány** se pak řadí ty, kdy jedinec není schopen se vyrovnat s traumatizujícími zkušenostmi, přestože došlo z hlediska objektivního k nápravě. Změni se životní styl obětí, je nalomena víra v budoucnost a smysl života, může se změnit obětí ve svém jednání a chování.

Pokud se týká **sekundárních ran** pak zde se jedná o výlučně psychologické dopady na obětí, způsobené okolím, které se o případu domácího násilí dozví. Jedná se zejména o pocity nespravedlnosti, nedůstojnosti a izolace. Pocity nespravedlnosti jsou způsobovány zejména průběhem vyšetřování. Patří sem nedostatek informací, pomalost projednávání, vyšetřování pachatele na svobodě, využití obětí k získání informací a další nezájem o ni apod. Pocity nedůstojnosti jsou vyvolávány zejména necitlivě vedeným výslechem, nevhodnou reakcí okolí, které se o věci doví, necitlivým přístupem médií apod. Pocit izolace u obětí vzniká především při změnách chování jejího okolí k ní a to zejména pokud jsou nahle kontakty s obětí řidší a vytrácí se z nich přirozenost. Většinou je to proto, protože okolí neví jak se má k obětí chovat. Poškozený jedinec na tyto změny v chování sousedů či známých citlivě reaguje a trpí pocity izolace a osamění.

V případě **primárních ran** a jejich následcích pro obětí se jedná o újmu způsobenou primárním jednáním pachatele, což představuje zejména ublížení na zdraví, poškození majetku, emocionální újmu, která je pro obětí nejhroší, protože se ztrátou majetku se lze vyrovnat, zranění se zahojí, ale ztráta pocitu domova a bezpečí ve vlastním rodinném kruhu se napravuje velmi dlouho a těžko a někdy se naprava již nikdy zcela nepodaří.

Dopad domácího násilí na obětí lze rozdělit do hledisek na tzv. **primární, sekundární a terciární rány**.

Česka republika se snahou o řešení problému porušování lidských práv v souvislosti s domácími násilím připouje ke kultuře vyspělých zemí Evropy a zaujala jasné a jednoznačné stanovisko, že žádné násilí, tedy ani domácí násilí, není soukromou záležitostí, a proto je v těchto případech plně odůvodněna legitimnost zásahu ze strany státu. Ústava a listina základních práv a svobod jako právní normy nevyšší právní síly zakotvují základní práva a svobody a stanoví nejvyšší zásady, na kterých je náš právní řád postaven. Podle článku I. Listiny jsou lidé svobodní a rovni v důstojnosti a na právech. Základní práva a svobody se zaručují všem bez jakékoli diskriminace. Listina stanoví, že každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno. Stejně jako požívá ochrany rodina a rodičovství, neboť podle článku 32 Listiny jsou rodičovství a rodina pod ochranou zákona. Zaručena je též zvláštní ochrana mladistvých a dětí. Z této skutečnosti pramení povinnost státu chránit základní práva a svobody svých občanů a stát nemůže a nesmí tolerovat žádné

vývoj.

Domácí násilí je součástí lidské civilizace už od jejích počátků, kdy lidé spolu uzavírají vztahy rodinného typu. V naší moderní době se tento problém řeší důrazně až v posledních letech. Přesto snaha o řešení problému domácího násilí má za sebou poměrně dlouhou pouť, která začíná u prvních aktivitů v 70 letech dvacátého století v USA, pokračuje přes vlnu feministických a občanských hnutí, která postupně míří i za hranice USA i do jednacích sálů zákonodárců v jednotlivých zemích Evropy a do institucí Evropské unie. Vytvářela a dlouhodobá snaha o veřejnou diskusi o tomto problému postupně přináší své ovoce. Domácí násilí se konečně dostává na horní příčky zájmu na pomyslném žebříčku problémů, které považuje euroamerická civilizační oblast za závazné. Tak je tomu v poslední době i v České republice, kde, jak se zdá si zákonodárci, státní úředníci i organizace a instituce, ale hlavně i většina české veřejnosti začala uvědomovat, že se jedná o závažný problém, který není soukromou záležitostí určité malé části obyvatele a může skrytě ohrožovat celou společnost a její zdravý

3.1 Lidská práva a domácí násilí

VÝCHODISKA

3. PREVENCE DOMÁČÍHO NÁSILÍ,

případy porušování základních práv a svobod a to ani pokud k nim dochází v okruhu blízkých osob, v rodině.

Stát má povinnost řešit všechny případy porušování základních práv a poskytovat ochranu ohroženým osobám. **Násilí páchané v obydlí mezi rodinnými příslušnými, osobami v partnerském či obdobném vztahu je závažným porušováním lidských práv.** Jeho oběťmi jsou převážně ženy. Dochází k němu v přítomnosti dětí a to má devastující dopad na jejich vývoj. Omezování všech forem násilí včetně domácího násilí patří k zásadním úkolům resortu vnitra. Celospolečenská závažnost a rozsah domácího násilí vyvolaly v roce 2003 odbornou diskusi státních i nestátních organizací a orgánů činných v trestním řízení. Odborníci navrhli systémové řešení domácího násilí. Klíčovou roli zde sehraje Policie České republiky, která se ve většině případů dostává jako první do kontaktu s oběťmi a pachatelem a je zmocněna ke kontrole a zamezení sociálně nepřijatelného jednání. Policisté mohou a musí reagovat na zjištěné násilí, zajistit především ochranu oběti a zabránit pachateli, aby v dalším násilí mohl pokračovat. Nemeně důležitá je však snaha o prevenci domácího násilí, která užce souvisí zejména ve veřejné diskusi o tomto problému tak, aby si násilníci a pachatelé domácího násilí uvědomili, že již nezůstanou beztrestně skryti v anonymitě za dveřmi domu a být i také oběti domácího násilí musí vědět, že se mohou obrátit na stát a jeho orgány a bude jim poskytnuta účinná pomoc.

3.2 Právní úprava při postihu pachatelů domácího násilí v ČR

Řešení problému domácího násilí není jednoduchou záležitostí a to zejména pro oběť, protože vystoupit ze začarovaného kruhu domácího násilí pro ni představuje vždy velkou dávku odvahy a síly. Je proto velmi důležité, aby se oběť nebála obrátit na policii a další pomáhající instituce, které jsou schopné jí poskytnout svou pomoc a radu.

V mnoha případech se pachatelé domácího násilí nedopouštějí tak závažných

skutků, aby je bylo možné posuzovat jako trestné činy a není tak možné využít prostředky, které poskytuje trestní řád. Přesto je ale nutné i v těchto případech oběť domácího násilí chránit. V praxi jsou akty domácího násilí nejčastěji posuzovány podle zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů a to jako přestupky. V souvislosti s domácím násilím tedy může dojít zejména ke spáchání přestupků kvalifikovaných v § 49 zákona o přestupcích, který vymezuje skutkovou

podstatu přestupku proti občanskému souzítí. Skutkovou podstatu tohoto přestupku podle odst. 1 písm. a) naplní ten, kdo jinému ublíží na cti tím, že ho urazí nebo vydá v posměch, podle odst. 1 písm. b) pak ten, kdo jinému z nedbalosti ublíží na zdraví, podle odst. 1 písm. c) ten, kdo úmyslně narušuje občanské souzítí vyhrcozováním újmou na zdraví, drobným ublížením na zdraví, nepravdivým obviněním z přestupku, schvalnostmi nebo jiným hrubým jednáním. V souvislosti s domácím násilím by pak v úvahu přicházel podle přestupkového zákona ještě § 50 písm. a) což je úmyslné způsobení škody na cizím majetku krádeží, zpronevěrou, podvodem nebo zničením či poškozením a § 50 písm. b) tedy úmyslné neoprávněné užívání cizího majetku. Pokud po oznámení prověřováním situace na místě Police ČR dojde ke zjištění, že domácí násilí nedosahuje takové závažnosti, aby jednání pachatele naplňovalo znaky přestupku či trestného činu, Police ČR jako represivní složka nemůže zasahovat a řešit v těchto případech situaci mezi osobami. Může ale poskytnout radu, případně kontakt na pomáhající instituce, jako např. občanské, manželské a psychologické poradny či azylové domy. Tato pomoc policie v řešení sporů mezi osobami ovšem předpokládá, že budou zasahující policisté proškoleni a vybaveni materiály a kontakty na instituce, na které se může oběť domácího násilí obrátit a to současně době ještě stále není samozřejmostí.³¹

V souvislosti s uvedenými přestupky proti občanskému souzítí je však velice důležitá ještě jedna skutečnost.

Je to ustanovení § 68 přestupkového zákona, které uvádí, že k projednání uvedených přestupků mezi blízkými osobami, což je u domácího násilí prakticky podmínkou, musí postížená osoba podat návrh na projednání přestupku a to nejpozději do 3 měsíců ode dne, kdy se o spáchání přestupku nebo o postoupení věci k přislusnému správnímu orgánu dověděla, neboť se jedná o tzv. návrhové přestupky. Oběť domácího násilí pak často nemá dostatek vůle a někdy odvahy k podání tohoto návrhu např. z důvodu obavy z možné reakce pachatele.

V boji proti domácímu násilí je pak dalším z pilířů českého právního systému trestní zákon. V této souvislosti lze u nás za přelomový považovat rok 2004, kdy dal stát najevo svoji vůli netolerovat domácí násilí a to tím, že došlo k novele trestního zákona

³¹ Zemene, D. Problematika domácího násilí v České republice. Vysílá jako příloha časopisu Policie č. 3/2007 [online]. Workshop „Zlepšení policejní práce v případech domácího násilí“ [cit. 15. března 2008]. Dostupné na WWW: <http://www.policie.cz/casopisy/policeista/2007/03/prworkshop.pdf>

Od 1. ledna 2007 je tedy policie na základě zmíněné právní úpravy oprávněna, zjistit-li, že se v daném případě jedná o domácí násilí, násilnou osobu ze společného obydlí vykázat. Rozhodnutí o vykázání je preventivním opatřením a má chránit ohroženou osobu před dalším možným útokem násilné osoby. Není sankcí vůči násilné osobě za nežadoucí projev jejího chování. Vykázání je ukládáno bez ohledu na případnou trestněprávní kvalifikaci jednání násilné osoby. Současně pak může být jednání násilné osoby vyšetřováno v rámci trestního řízení, pokud je možné na základě zjištěných skutečností jednat násilné osoby kvalifikovat jako trestný čin, případně,

společného obydlí a zákazu vstupu do něj“.

Vkládají nové §§ 21a až 21d, pod zněním „Oprávnění rozhodnout o vykázání ze pozdějších předpisů, kam se za § 21, oprávnění otevřít byt nebo jiný uzavřený prostor, a to díky změně a doplnění zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění **1. ledna 2007** a který do českého právního prostředí přináší nově oprávnění Policie ČR násilí, který umožňuje zákon č. 135/2006 Sb., přijatý dne 14. března 2006 s účinností od Za zcela nový a možno říci přelomový lze označit způsob řešení domácího

238 porušování domovní svobody a § 241 znásilnění.

zdraví, § 225 rvačka, § 231 omezení osobní svobody, § 235 vydráždění, § 237 útlak, § mládeže, § 219 vražda, 224 úmyslné ublížení na zdraví, § 222 úmyslná těžká újma na společně obývaném bytě nebo domě, § 216 únos, § 217 ohrožování mravní výchovy zanedbání povinné výživy, § 215 týrání světené osoby, § 215a) týrání osoby zjištění ve § 197a) násilí proti skupině obyvatel a proti jednotlivci, § 202 výtřznictví, § 213 v sedmém a osmém hlavě zvláštní části trestního zákona. Pro úplnost je zde možné uvést zmíněného § 215a tr. zákona postihovány také jako jiné trestné činy, které najdemme znakem dosahují intenzity trestného činu, mohou být kromě trestného činu podle jednotlivě akty domácího násilí, pokud svou brutálností nebo jiným specifickým

k němu dá poškozený souhlas.

k postihování agresorů v případech domácího násilí a to i bez ohledu na skutečnost, zda základě této nové právní úpravy mají orgány činné v trestním řízení účinné možnosti společně obývaný byt nebo domě, který je hovorově nazýván paragrafem domácího násilí. Na a k 1. 6. 2004 vstoupil v platnost § 215a trestního zákona o týrání osob zjištěných ve

nedosáhlo-li jednaní násilně osoby intenzivně testného činu, je prováděno postupově řízení.³²

Tato právní úprava je postavena na třech vzájemně provázaných pilířích, a to Policii ČR, intervenčních centrech a soudech rozhodujících ve věcech civilních. Vypracovala ji expertní skupina Aliance proti domácímu násilí. Experti vycházeli z poznatku, že domácí násilí představuje komplexní problém, který nelze zvládnout pouze policejními opatřeními, ale prošetřované případy domácího násilí vyžadují spolupráci dalších složek, které přirozeně přicházejí do kontaktu s ohroženými i násilnými osobami.

Prvním z pilířů této právní úpravy je **policejní zásah** – jeho cílem je především zastavení bezprostředního násilí a ochrana obětí. Policie po zjištění situace na místě může provést nové opatření, vyplývající ze zákona č. 135/2006 Sb. a to dočasně desetidenní vykazání násilně osoby ze společného obydlí. Z pohledu práva se jedná o správní opatření a ne o trestněprávní sankci. Z psychologického hlediska je smyslem dočasná ochrana obětí a zajištění jejího bezpečí, které má pomoci především ke zlepšení jejího psychologického stavu a stabilizaci tak, aby byla oběť schopna hledat řešení situace individuálně či za pomoci kompetentních institucí. Rovněž pro agresora má vykazání důležitý význam. Díky včasnému oficiálnímu, ale přitom ne ihned kriminalizující opatření a postupu policie se dává pachateli šance k možné nápravě nežádoucího způsobu chování, což ovšem předpokládá, že domácí násilí nedosáhlo brutální podoby a jedná se o tzv. čistého pachatele.

Druhým z pilířů je sociálně právní pomoc oběti – Sociálně právní pomoc je poskytována ohrožené oběti právě během lhůty deseti dní vykazání agresora. Jedná se o komplexní poradenskou službu, kterou zajišťují intervenční centra v úzké součinnosti s Policií ČR.

Třetím z pilířů je občanskoprávní řešení situace v daném případě – Toto řešení by mělo přijít z návrhu ohrožené osoby, které by měla být průběžně poskytována potřebná právní, psychologická a sociální pomoc. Smyslem této pomoci je co možná nejvíce potlačit bezprostřední nejméně nejzávažnější následky domácího násilí na psychologický stav

obětí, který jí často brání smysluplně se rozhodovat o účinném řešení své situace. Ohrožená osoba má nově možnost navrhnout např. předběžné opatření, které může zajistit prodloužení vykazání, ale má i jiné možnosti použitelných řešení.

Přijetí zákona č. 135/2006 Sb. stejně jako zavedení § 215a trestního zákona jistě znamená krok správným směrem a k větší ochraně obětí domácího násilí. Otázkou však zůstává zda a jak jsou touto novou zákonnou formou dané možnosti boje proti domácímu násilí využívány v praxi a jaký je jejich přínos. V souvislosti s touto otázkou jsem proto zarádíl do bakalářské práce přílohu č. 1, kterou tvoří tisková zpráva občanského sdružení Bílý kruh bezpečí o konferenci s názvem "Sociální problémy – Transformace právního řádu v České a Slovenské republice – Domáci násilí", uspořádanou institucí CEBLI Institut Praha, o.p.s. Obsahem této zprávy je vyhodnocení funkčnosti a účinnosti nově přijatého zákona č. 135/2006 Sb. po roce jeho platnosti a zjištění zda tento nový systém ochrany před domácím násilím v ČR při použití v praxi splňuje do něj vkládaná očekávání. Zprávu předkládám v nezměněné podobě a bez jakýchkoliv úprav. Tato zpráva je dostupná na internetových stránkách občanského sdružení Bílý kruh bezpečí.³³

Dále jsem do bakalářské práce zarádíl přílohu č. 2, kterou tvoří podrobná statistika vyjezdů Policie ČR v roce 2007 k oznámením, ze kterých vyplynulo, že se může jednat o případy týkající se domácího násilí a práce intervenčních center v souvislosti s opatřením vykazání a zákazu vstupu v roce 2007 v ČR. Rovněž tato statistika je dostupná na internetových stránkách občanského sdružení BKB a předkládám ji také v neupravené a nepozměňované podobě.³⁴

3.3 Preventivní opatření, pomoc obětem domácího násilí

Jak již bylo uvedeno v předěšlé kapitole, v České republice se v oblasti právních opatření, namířených proti pachatelům domácího násilí a opatřením napomáhajícím jeho obětem výrazně zlepšila oproti minulým letům. To však neznamená, že by tím automaticky došlo k tomu, že domácí násilí zmizí. Represivní opatření vůči

³³ "Systém ochrany před domácím násilím v ČR je funkční a účinný" [online]. 2008. Bílý kruh bezpečí, [cit. 26. února 2008]. Dostupné na WWW: <http://www.domacinasilic.cz/z/novinky_cz/system_ochrany_pred_domacim_nasilim_v_cr_je_funkcni_a_ucinny/n112>

³⁴ Bílý kruh bezpečí. Statistika policejních vykazání a zákazů vstupu za rok 2007. [online]. 2008. [cit. 15. února 2008]. Dostupné na WWW: <http://www.domacinasilic.cz/re_dake/statistiky/vykazani_zakaz_vstupu_v_roce_2007_v_cr/n115>

Výbor pro prevenci domácího násilí si stanovil za cíl vytvořit národní strategii pro boj proti domácímu násilí a mezipřesortní koordinaci naplňování této strategie. Výbor bude sledovat statistickou evidenci domácího násilí, efektivitu legislativních změn, navrhnout potřebné legislativní kroky, podporovat vzdělávání profesionálů, kteří přicházejí do styku s oběťmi násilí na ženách. Důležitým úkolem je vytvoření standardů poskytování pomoci a poradenství jak obětem domácího násilí včetně dětí – svědků

Jednou z iniciativ státu v preventivních opatřeních a potlačování domácího násilí je i usnesení vlády a iniciativa ministryně MUDr. Džamily Stehlikové, na základě kterých byl zřízen Výbor pro prevenci domácího násilí Rady vlády pro rovné příležitosti mužů a žen. Zřízení tohoto výboru je dalším krokem státu ve snaze o prevenci a potlačení domácího násilí. Jeho úvodní ustavující zasedání se konalo 14. prosince 2007. Předsedkyní Výboru se stala Branislava Marvánová Vargová z občanského sdružení ROSA, která ve Výboru zastupuje Koalici organizací proti násilí na ženách. Místopředsdkyní byla členka a členkami zvolena Klára Laurenčíková z Ministerstva práce a sociálních věcí, místopředsedou Jan Potměšil ze Svazu měst a obcí.

pachatelům a následná pomoc obětem domácího násilí je pouze následek situace, která někde nastala a bylo nutné ji řešit, aby nedošlo k ještě větší tragedii a samotné represivní opatření vůči pachatelům problémem domácího násilí nejdůležitější součástí opatření proti potlačování domácího násilí je a nadále musí být smysluplná prevence a pokud možno předcházení vzniku tohoto jevu v partnerských vztazích. Preventivní opatření mohou být různá a zaměřena na konkrétní jednotlivé aspekty domácího násilí. Je nutné preventivně působit na případné pachatele a zvolit k tomu vhodné metody a prostředky. Poněkud jiná preventivní opatření budou působit na oběti. Je nutné do této oblasti dostat další proškolené odborníky a je jisté nutné, aby se v tomto problému dobře orientovali rovněž policisté, kteří se k případům domácího násilí dostávají často jako první. Hlavní preventivní opatření v této oblasti však spočívá v rukou státu a jeho institucí, který musí s tímto problémem seznamovat nejširší veřejnost. Je nutné problémem veřejně diskutovat, pomoci zde mohou zejména různé systémy garantované vhodné kampaně připravované ve spolupráci s médií, různými neziskovými sdruženími a občanskými organizacemi, zaměřujícími se na pomoc obětem, ale i pachatelům. Hlavním cílem prevence proto není v prvé řadě stíhat a potrestat pachatele, ale pomoci partnerskému vztahu zastavit neshody přecházející do násilných incidentů vhodným zásahem z vnějšku!

36 Zpráva z prvního zasedání výboru pro prevenci domácího násilí [online]. 2007, vláda České republiky, Poradní a pracovní orgány vlády [cit. 28. února 2008]. Dostupné na WWW: <<http://www.vlada.cz/cs/rvk/rovnoprilezitosti.htm>>

35 Zpráva z prvního zasedání výboru pro prevenci domácího násilí [online]. 2007, vláda České republiky, Poradní a pracovní orgány vlády [cit. 28. února 2008]. Dostupné na WWW: <<http://www.vlada.cz/cs/rvk/rovnoprilezitosti.htm>>

násilí i když je mnoho lidí, kteří mají dojem že se jich tento problém netýká. Každý z nás se může v dřívějším nebo v pozdějším věku objevit v roli oběti domácího násilí. Zejména je důležité, aby se boj proti domácímu násilí stal důležitou a samozřejmou věcí. Však v podstatě stále teprve na začátku cesty a je proto nutné v tomto trendu pokračovat. Nastoupila správnou a účinnou cestu směrem k omezení výskytu domácího násilí. Jsme Česká republika cestou legislativních změn a organizovanou preventivní činností širokou veřejnost, aby neustávala lhostejná k projevům násilí ve svém okolí. Zdá se, že občanské spolupráce a iniciativy situaci nevyřeší. Je proto zejména důležité apelovat na deklarovanou činnost a cíle jsou cestou správným směrem. Je ale jasné, že stát sám bez domácího násilí a jeho činnosti do této práce, protože jsem přesvědčen, že jeho složení i v budoucnu tento jev řešit. Zarádíl jsem několik informací o Výboru pro prevenci diskuzi o problému domácího násilí a vysílá tím jasný signál okolním zemím, že bude Česká republika a její vláda zřízením tohoto Výboru přispívat k celospolečenské

pronásledování (stalking).³⁶ na záměru zavést do trestního zákona novou skutkovou podstatu trestného činu a vypracuje Akční plán boje proti domácímu násilí. Členky a členové Výboru se shodli bude Výbor pro prevenci násilí na ženách usilovat o zaplnění této legislativní mezery a léčebné programy pro násilné osoby – pachatele a pachatelky domácího násilí. Proto násilných partnerů po rozchodu. Podle PhDr. Jary v ČR rovněž chybí preventivní v podobě nebezpečného pronásledování, tzv. stalking či neplacení výživného ze strany legislativní a institucionální nástroje pro boj s dalšími formami násilí, především Výbor však zároveň konstatoval, že Česká republika doposud nemá dostatečně

kteřý zakotvil oprávnění Policie ČR v podobě institutu vykázaní.³⁵ zejména díky novému způsobu řešení domácího násilí podle zákona č. 135/2006 Sb., situace se především v případech násilí pachaného v domácnostech zlepšila, a to tohoto násilí, tak i samotným násilníkem. Výbor dále konstatoval, že celospolečenská

V současné době není ochrana před domácím násilím v evropských zemích, které zákon o ochraně před domácím násilím zacílenily v nějaké podobě do svého právního řádu jednota. Některé zákonné úpravy mají posílenou složku represivní, namířenou vůči pachatelé, jiné jsou zaměřeny spíše k posílení ochrany ohrožené osoby. Nejvíce se přibližuje naší právní úpravě postupů proti domácímu násilí Rakousko. Rakouský spolkový zákon na ochranu před domácím násilím, který vstoupil v platnost již 1. května 1997 byl z velké části inspirován pro české legislativce a všechny odborníky,

Domáci násilí není problémem pouze v České republice, ale týká se v podstatě celé lidské populace. Všude, kde žijí lidé v různých společnostech vznikají problémy v mezilidských vztazích a tím pádem i podmínky, aby se spory vyvinuly do stádia, které je možné nazvat domácím násilím. Některé zde podrobně popisovat jednotlivé právní systémy různých zemí a jmenovat jednotlivé paragrafy, na ochranu obětí před domácím násilím, chci jen uvést několik příkladů možnosti jak se může obět' domácího násilí bránit. Rovněž se nechci pouštět do posuzování postavení ženy v různých společnostech, protože je jasné, že v arabském světě či ve východoasijských zemích bude oproti angloamerické kultuře názor na to, co je domácí násilí a co si muž může k ženě dovolit úplně jiný a byla by to polemika na samostatnou bakalářskou práci.

domácího násilí

3.4 Příklady postupu jiných zemí při řešení problematiky

Z výše uvedených skutečností vyplývá, že preventivní opatření jsou důležitou součástí pomoci obětem domácího násilí. Pokud se o problému ví a pokud se o něm veřejně hovoří, pokud jsou snadno dostupné kontakty na pomáhající organizace a iniciativy, je to pro oběti psychologická podpora, že se nemusí bát ozvat a snažit se problém řešit. Ze zákona je v každém z krajů České republiky zřízeno koordináční centrum pro pomoc obětem domácího násilí. Seznam těchto center včetně kontaktů má k dispozici rovněž Policie ČR. Zároveň již v současné době existuje poměrně velký počet neziskových organizací, poskytujících pomoc obětem a pomoc lze rovněž hledat na různých telefonních linkách, určených pro pomoc či radu obětem různých forem násilí, či trestné činnosti, kde pracují vyskolení a informovaní operátoři. Ti jsou schopni poskytnout obětem kvalitativní radu a pomoc a podpořit tak v obětech důvěru, že jejich situace je řešitelná a stát je schopen jim v jejich situaci pomoci.

kteří se podíleli na přípravě našeho zákona o ochraně před domácím násilím č. 135/2006 Sb. V Rakousku je možné, při ohrožení života a zdraví obětí pachatelem domácího násilí, vykázat takovou osobu z bytu a jeho bezprostředního okolí na 10 dnů a zároveň jí odebrat klíče od bytu. Stejně tak jak to umožňuje naše nová legislativní úprava. Ohrožená osoba má možnost stejně jako u nás podat u civilního soudu návrh na předběžné opatření, kterým může být délka vykázaní prodloužena. Rakouští policisté jsou povinni sepsat o případu dokumentaci, ohlásit případ intervenčnímu místu, sociálnímu úřadu pro mládež, kontrolovat dodržování zákazu vstupu a zpravidla předat státnímu zástupci trestní oznámení. Rozhodnutí o policejním opatření, směřujícím k vykázaní násilníka a zákazu jeho vstupu je na vůli osoby ohrožené násilím nezávislé a musí být provedeno i proti její vůli.³⁷

Z praktických zkušeností s uplatňováním zákona proti domácímu násilí v Rakousku vyplývá, že zůstane-li ohrožená osoba po vykázaní násilníka sama bez odborné pomoci a informací, je její rozhodování co dál složitější. Proto mají bezpečnostní orgány za povinnost předávat osobní údaje a data násilím ohrožených osob příslušným intervenčním centřům, která sama pak kontaktují postiženou osobu a nabídnou jí pomoc.

Kromě Rakouska, jehož zákon na ochranu před domácím násilím byl vzorem pro Českou republiku, se o boj s domácím násilím a pomoc obětem snaží i další země. Další země, která byla rovněž vzorem pro Českou republiku, při vytváření vhodné legislativy proti domácímu násilí je sousední Německo. Z hlediska efektivity se německý model přístupu k řešení problému domácího násilí vyznačuje komplexností řešení, multidiscipinárním přístupem, koordinovaností a spoluprací všech zúčastněných subjektů.

Německo – V Německu byl zákon pro zlepšení občanskoprávní ochrany v případech násilných činů a omezení osobní svobody, jakož i k usnadnění přenechání bytu manželů při rozluce přijat v roce 2002. Podle tohoto zákona může soud na návrh poškozené osoby na omezenou dobu uložit agresorovi, aby nevstupoval do bytu poškozené osoby, nepobýval v určitém okruhu okolí bytu, nevyhledával jiná místa, na kterých se poškozená osoba pravdělně zdržuje, nenavazoval kontakt s poškozenou

Velká Británie – Britská policie má při řešení případů domácího násilí stejné pravomoci jako v případě jiných deliktů. Mezi povinnostmi britské policie patří mimo jiné reagovat co nejrychleji na volání o pomoc, zajistit bezpečnost ženy a dětí, zatknout muže, je-li k tomu důvod, zajistit lékařské ošetření, odkázat ženu na bezpečný azyl, informovat oběť o propuštění obviněného z vazby a uchovávat záznamy všech incidentů. Případy domácího násilí v Británii vyšetřují specializovaní policisté. Pachatel může být zatčen rovněž proto, aby se zabránilo dalším možným útokům na ženu či dítě. Většina policejních složek má dány pro svůj postup přesné interní směrnice, které stanoví, jak v daném případě reagovat, např., že pachatel domácího násilí musí být držen v jiném pokoji, pokud je vyslychána oběť. V Británii je rovněž možné následně v souladu s ustanoveními zákona o právu rodinném vydat pachateli zákaz obtěžování a soudní příkaz týkající se užívacích práv k bytu, např. vystěhování. Lze rovněž vydat soudní příkaz k opuštění společného obydlí ve prospěch ochrany dítěte.

Slovensko – Na Slovensku byly novelou občanského soudního řádu rozšířeny možnosti dosavadních předběžných opatření o institut dočasného zakázání vstupu do bytu nebo domu osobě podezřelé z násilí proti blízké nebo svěřené osobě. Dále u domů a bytů, které jsou ve společném jmění manželů a u společného nájmu bytu manželů lze manželovi, který činí společně soužití druhým nesesitelným, omezit užívací právo k domu nebo bytu nebo ho zcela z užívání vyloučit. Rozvedenému manželovi, který zavedl přčinu k rozvodu násilným jednáním, nemá poškozený manžel povinnost zabezpečit náhradu bytí nebo ubytování. Předpokladem je návrh osoby poškozené domácím násilím. Slovenský občanský soudní řád stanoví třicetidenní lhůtu pro projednání proti předběžnému opatření.

vyhrožování útokem na život, zdraví nebo omezení osobní svobody. odpovědnost rušitele. Ochranné opatření omezující násilnou osobu **lze uložit už při** bezpečí dítěte zjištění v rodině. Matření rozhodnutí soudu má za následek trestní je nutné, aby se zamezilo nespravedlivému a krutému zacházení a je – li ohroženo domácností, požadovat, aby jí byl byt dočasně přenechán k výlučnému užívání, jestliže může poškozená osoba, která žila v době činu s násilnou osobou ve společné osobou za použití telekomunikačních prostředků a neosnovan s ní žádná setkání. Dále

Holandsko – Zde působí na každém policejním okrsku jeden specialista na domácí násilí. Pokud si oběť vyžádá přítomnost policistky, je policie povinna, pokud je to v momentálních možnostech vyhovět jí. Policie přijímá všechna trestní oznámení, která zadokumentuje a nadále uchovává. Současně s přijetím oznámení o domácím násilí **nabídne policie oběti vždy** kontakt na pomáhající organizace. Policisté jsou oprávněni vstupovat do bytu, pokud ten, kdo policii volá k tomu dá souhlas. Každý řadový policista musí vědět, jak v případech domácího násilí postupovat.

Severní Irsko – Kralovská policie Severního Irsku se zavazuje poskytovat zevrubně služby obětem domácího násilí. Případy domácího násilí řeší důstojníci pro domácí násilí podle policejních směrnic. Policisté mají oprávnění násilného člena rodiny zatknout a zahájit proti němu trestní řízení. Jejich pravomoci v těchto případech jsou přesně stanoveny. Následně se může osoba poškozená nebo ohrožená domácím násilím domáhat bezprostředního opatření, spočívajícího na v zákazu použití násilí nebo vyhrůžek násilím.³⁸

Pokud násilník bydlí odděleně od oběti, může mu být vysloven zákaz sledování a přiblížení se k domu oběti a to až na dobu pěti let. Dále může oběť žádat o výjimečně opatření vykazání násilníka z domu nebo bytu a toto může být vydáno až na dobu tří let. Rovněž může žádat o předběžné výjimečné opatření, kterým soud násilníkovi prikazuje opustit byt nebo dům s okamžitou platností. Porušení těchto opatření ze strany násilně osoby se bere jako trestný čin.

Z uvedených příkladů vyplývá, že v evropských zemích je v poslední době problém domácího násilí brán velice vážně a díky zejména nevládním organizacím a občanským sdružením a jejich iniciativě si řešení tohoto problému vzali za své vládní činitelé ve velké části zemí. Jak je ale vidět i z toho v kterém roce různé země přijímali různé zákony na ochranu obětí před domácím násilím, intenzivnější snaha řešení na státní úrovni se objevuje až v posledních cca 6 letech. Je nutné v tomto trendu pokračovat a přijímat další doplňující právní úpravy, aby bylo možné problém domácího násilí řešit komplexně. Evropa je v podstatě stále na začátku cesty řešení domácího násilí.

s optimismem.

Předešlým Česká republika vstoupila mezi státy s proaktivním přístupem v řešení domácího násilí. Zákon zavedl systémový, komplexní přístup k prevenci a ochraně před domácím násilím. Upravuje a hlavně propojuje postupy policie, justice a sociálních služeb při řešení případů domácího násilí. Dává tedy nové pravomoci nejen Policii České republiky, ale i justici a sociálním službám. Zdá se, že nová opatření splňují očekávání, i když je stále co zlepšovat. Přesto je snad možné do budoucnosti hledět

Přijetím nového zákona došlo k zásadnímu obratu v několika směrech. z hlavních úkolů vládních i nevládních a legislativních institucí. Závěrem je možné říci, že nová legislativa posunula právní ochranu výrazně ve prospěch obětí domácího násilí, ale rozhodně nelze očekávat, že tímto je boj s domácím násilím vyhrán a z domovu našich rodin, z partnerských vztahů a z celé naší společnosti domácí násilí zmizí jako mávnutím kouzelného proutku. Psychika člověka je nesmírně složitá a zahaďná věc a porozumět proč se člověk chová právě nějakým konkrétním způsobem, když kolikrát se sám ani tak chová nechce, nebo to alespoň tvrdí, je velice složité. Člověk je nesmírně složitá a komplikovaná bytost a jeho chování je často zcela nepochopitelné a vymyká se všem přirodním zákonům a přirozenosti a v partnerských vztazích to platí dvojnásob. Závěrem je možné říci, že nová legislativa posunula právní ochranu výrazně ve prospěch obětí domácího násilí, ale rozhodně nelze očekávat, že tímto je boj s domácím násilím vyhrán a z domovu našich rodin, z partnerských vztahů a z celé naší společnosti domácí násilí zmizí jako mávnutím kouzelného proutku. Všichni lidé, pro které jsou důležitá základní lidská práva, etické a morální kodexy demokratické společnosti, by neměli být lhostejní ke svému okolí a jednoznačným způsobem dát najevo svou netoleranci vůči takovému jednání, kteří jsou schopni řešit své osobní psychologické problémy pouze tím způsobem, že hrubou fyzickou silou, či psychologickým týráním či jinými způsoby deptají a ničí členy své rodiny, využívají svého dominantního postavení. V této souvislosti je, podle mého mínění, důležité zejména jasně zdůraznit, že tyto způsoby chování některých lidí jsou již, často jenom koncem značných psychologických nebo sociálních rozporů, které v sobě tyto lidé velice dlouho hromadí, než vyplynou plně na povrch a plně se projeví v agresivitě, směřující zejména vůči nejbližším. Proto je důležité učit se vznikat problém včas odhalit a preventivně s předstihem zasáhnout než dojde k tragédii. Prevence je v tomto

Seznam použité literatury

Literární zdroje

1. Benedikt, H. To není Vaše vina! Praha : One Woman Press, 2003. 373 s., ISBN 80-86356-17-5
2. Szczepaniková, A., et al. Jak jednat v případech domácího násilí? : praktická doporučení pro příslušníky/příslušnice Policie ČR. Brno: Liga lidských práv, 2004. 24 s., ISBN 80-239-2207-6
3. Vaníčková, E., et al. Násilí v rodině : Syndrom zneužívání a zanedbávaného dítěte. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky, 1995. 80 s., ISBN 80-5529-17-3
4. Voňková, J., et al. Metodický rámec práce intervenčních center a podpora jejich vzniku. Praha: Bílý kruh bezpečí, 2007. 54 s., ISBN 978-80-239-9448-3
5. Pokorná, J., et al. Vybrané sociálně patologické jevy, Sborník učebních textů I., SPŠ MV, Praha, vydalo MV, odbor vzdělávání a správy policejního školství, Praha 2001
6. Conwayová, H.T. Domácí násilí: příručka pro současně i potencionální oběti. Praha: Albatros, 2007. 158 s., ISBN 978-80-00-01550-7
7. Kern, H., et al. Přehled psychologie. Praha: Portál, 1999. 289 s. ISBN 80-7178-240-8
8. Nakonečný, M. Zaklady psychologie. Praha: Academia, 1998. 590 s. ISBN 80-200-0689-3
9. Čírtková, L. Policejní psychologie. Praha: Portál, 2004. 266 s., ISBN 80-7178-931-3
10. Čírtková, L. Kriminální psychologie. Praha: Eurounion, 1998. 255 s., ISBN 80-85858-70-3
11. Nakonečný, M. Psychologie osobnosti. Praha: Academia, 1998. 336 s., ISBN 80-200-0628-1
12. Gentry, D.W. O lásce a hněvu : jak se bránit násilí ze strany blízkého člověka. Praha: Ikar, 2007. 186 s., ISBN 978-80-249-0877-9
13. Šedivá, M., et al. Metodický rámec interdisciplinární spolupráce na místní úrovni při řešení případů domácího násilí. Praha : Bílý kruh bezpečí, 2007. 54 s., ISBN 978-80-239-9449-0

Elektronické zdroje

1. Marhančková, J. Domácí násilí – výpovědi žen zjiřících v azylovém domě [online]. 2007, Gender Sociologie, [cit. 20. února 2008]. Dostupné na WWW: <http://www.genderonline.cz/view.php?cisloclanku=2007010607>
2. Píkalčková, S. Mezinárodní výzkum násilí na ženách – Česká republika/2003: příspěvek k sociologickému zkoumání násilí v rodině [online]. Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2004, [cit. 20. února 2008]. Dostupné na WWW: <http://studie.soc.cas.cz/upl/texty/files/200_042%20opr%20formatovany%20text%204%20pro%20isk.pdf
3. Čírtková, L. Oběti domácího násilí [online], článek, [cit. 13. března 2008]. Dostupné na WWW: <http://www.help24.cz/index.php?page=clanky&view=obeti_domaciho_nasilii>

4. Bilý krub bezpečí. Statistika policejních vykazání a zakazů vstupu za rok 2007. [online]. 2008. [cit. 15. února 2008]. Dostupné na WWW: <http://www.domacinasili.cz/redakce/statistiky/vykazani/zakaz_vstupu_v_roce_2007_v_cr/r115>
5. "Systém ochrany před domácím násilím v ČR je funkční a účinný" [online]. 2008. Bilý krub bezpečí, [cit. 26. února 2008]. Dostupné na WWW: <http://www.domacinasili.cz/cz/novinky_cz/system_ochrany_pred_domacim_nasilim_v_cr_je_funkcni_a_uci_mny/n112>
6. Zpráva z prvního zasedání výboru pro prevenci domácího násilí [online], 2007, vláda České republiky, Poradní a pracovní orgány vlády [cit. 28. února 2008]. Dostupné na WWW: <<http://www.vlada.cz/cs/rvk/rovneprilezitosti.html>>
7. Zemene, D. Problematika domácího násilí v České republice, Vyšlo jako příloha časopisu Policista č. 3/2007 [online]. 2007, Workshop „Zlepšení policejní práce v případech domácího násilí“ [cit. 15. března 2008]. Dostupné na WWW: <<http://www.policie.cz/casopisy/policista/2007/03/prworkshop.pdf>>
8. Domáci násilí - stále palčivější problém, mýty o domácím násilí, Policejní zpravodaj, Policie východočeského regionu – archiv [online], [cit. 10.3. 2008]. Dostupné na WWW: <http://www.mvcr.cz/aktualit/regiony/hradec/bohemia/2001/r1j_en.html>
9. Hrdá, L. Pachatelé domácího násilí [online]. 2007, Rodina, Každodenník o dětech a rodičích, [cit. 10. ledna 2008]. Dostupné na WWW: <<http://www.rodina.cz/clanek6055.htm>>

Navigace : Úvodní stránka > "Systém ochrany před domácím násilím v ČR je funkční a účinný"

Aktuality

"Systém ochrany před domácím násilím v ČR je funkční a účinný", shodli se odborníci.

Tisková zpráva

Praha, 23. ledna 2008 – Dnes se v pražské vile Gröbovka, sídle CEELI Institutu

zde diskutovali o **zkušenostech z prvního roku účinnosti zákona na ochranu před domácím násilím v České republice**, o situaci na Slovensku a o sociálních problémech, které s problematikou násilí mezi blízkými osobami přímo souvisí. Konference se zúčastnila také řada zahraničních hostů, kteří označili **současný systém ochrany před domácím násilím v ČR i projekt jeho vzniku za unikátní**.

Konferenci s názvem "Sociální problémy – Domáci násilí" uspořádal CEELI Institut Praha, o.p.s. a Slovenské republiky – Domáci násilí" uspořádal CEELI Institut Praha, o.p.s.

Dopolední program konference patřil zákonu č. 135/2006 Sb., na ochranu před domácím násilím, který zavedl institut vykazání resp. zákazu vstupu násilně osoby do společného obydlí. Mgr. Petra Vitoušová, prezidentka Bileho kruhu bezpečí o.s. (BKB) a JUDr. Tomáš Durdík, soudce Obvodního soudu pro Prahu 9 a člen BKB představili unikátní projekt realizovaný v průběhu šesti let společně s Philip Morris a.s., díky kterému tento přelomový zákon vznikl, byl prosazen a vstoupil do praxe. Zároveň prezentovali principy nového zákona a statistické údaje za první rok jeho účinnosti. **Během roku 2007 rozhodli policisté v 862 případech o vykazání či o zákazu vstupu do společného obydlí**, první vykazání vůbec provedli policisté již dvě hodiny po půlnoci 1. ledna 2007, tedy téměř okamžitě ve chvíli, kdy zákon nabyl účinnosti. (Kompletní statistické údaje za rok 2007 naleznete na www.bkb.cz.)

„Podle mého mínění je zákon na ochranu před domácím násilím funkčním, efektivním nástrojem, který dal Policii ČR prostor v případech násilí mezi blízkými osobami včas a účinně zasáhnout,“ uvedl plk. JUDr. Jiří Chaloupka z Ředitelství služby pořádkové a železniční policie Policejního prezidia ČR. **V uplynulém roce evidovala Policie ČR 6 112 výjezdů s podezřením na domácí násilí.**

V průměru každý sedmý z těchto výjezdů skutečně nesl všechny znaky domácího násilí a byla zde zjištěna vysoká hrozba opakovaného násilí, policisté proto násilnou osobu vykazali ze společného obydlí. Pouze v jednom případě bylo rozhodnutí vydáno

neoprávněné a bylo proto zrušeno, což svědčí o kvalitním osvojení nové povinnosti ze strany policistů.

Přitomná zástupkyně Věřejného ochránce lidských práv RNDr. Jitka Seitlová konstatovala, že kancelář ombudsmana neevviduje stížnosti na aplikaci nového zákona, i to potvrzuje skutečnost, že policisté nově oprávnění v praxi aplikují prakticky bez problému.

Roční zkušenosti prokázaly, že nový systém je v praxi funkční a má očekávaný preventivní dopad. Expertní skupina, která zákon na ochranu před domácím násilím v ČR zpracovala a předložila, navrhuje pouze několik drobných změn, které rozšíří možnosti ochrany osob ohrožených domácím násilím, např. vyrovnáním možnosti policistů a soudců v oblasti personální ochrany. **České republice také zatím chybí zákon postihující tzv. pronásledování (stalking)**, o kterém na konferenci hovořila PhDr. Ludmila Čírtková, vedoucí katedry společenských věd Policejní akademie ČR a členka představenstva BKB. Návrh na změnu legislativy postihující tento výsoké nebezpečný čin navrhoval BKB ministru spravedlnosti již opakovaně.

Odpolední program otevřela zástupkyně ombudsmana RNDr. Jitka Seitlová. "První pomoc osobám ohroženým domácím násilím už díky nové legislativě umíme zabezpečit. Nyní se musíme zaměřit na pomoc navazující, tedy zajištění ekonomické stability ohrožené osoby, na vymáhání dlužného výživného, problematiku bydlení, ale také na ochranu dětí a tzv. pronásledování," uvedla Seitlová. "Oběti poškozené testním činem jsou v České republice při náhradě škody ve velmi oslabené pozici. Právni předpisy v řadě případů neumožňují reálně vymanění ohrožených osobám soudem, nebo renty, která by v důsledku trestného činu zdravotně postiženým osobám náležela. Často se jedná právě o oběti domácího násilí, které se tak trvale ocitají v sociálně velmi oslabené pozici," dodává Seitlová. Ke zmíněným tématům na konferenci hovořili i zástupci Exekutorské komory ČR a Střediska náhradní rodinné péče, jehož ředitelka Věduna Bubleová prezentovala nedostatků systému péče o ohrožené děti v České republice. V souvislosti s tímto tématem se účastníci jednomyslně shodli na nutnosti zřízení Úřadu pro záměšnanost a sociální správu, jehož zřízení zvažuje Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. Pro srovnání situace si účastníci konference vyslechli také zkušenosti ze Slovenské republiky prezentované JUDr. Katarínou Čulíkovou a JUDr. Alexandrou Stachovou z kanceláře veřejného ochránce práv SR.

Pro více informací kontaktujte:
 Markéta Hlavicová
 marketa.hlavicova@yaro.cz
 (23.01.2008)

Navigace : Úvodní stránka > Statistika > Vykázaní/zákaz vstupu v roce 2007 v ČR
 Vykázaní/zákaz vstupu v roce 2007 v ČR

Komentář k analýze dat „Vykázaní / zákaz vstupu v ČR“ v roce 2007
 Sledované období: 1.1. – 31.12. 2007

Celkem vykázaní: 862

Zdroj informací: 15 intervenčních center dle krajského uspořádání ČR

(v MSK pracují dvě IC)

Zpracovala: Mgr. Petra Vitoušová, Bílý kruh bezpečí

Používané zkratky: PČR = Police České republiky, IC = intervenční centra

Počet vykázaní v roce 2007

V České republice bylo v období od 1.1. – 31.12. 2007 prostřednictvím IC celkem evidováno 862 rozhodnutí Police ČR na základě zákona č. 135/2006 Sb., o vykázaní nebo zákazu vstupu násilně osoby do společného obydlí. Policie v těchto případech přihlížela k předchozím incidentům a hodnotila rizikovitost aktuální situace. Rozhodnutí o vykázaní/zákazu vstupu mělo preventivní charakter a odvracelo aktuálně hrozící násilný útok. Rozhodnutí o desetidenním vykázaní/zákazu vstupu bylo vykonatelné okamžitě, lhůtu nebylo možné zkrátit a k tomuto rozhodnutí Policie ČR nepotřebovala souhlas ohrožené osoby.

Během roku 2007 bylo zaznamenáno 58 případů (téměř 7%) opakovaného vykázaní/zákazu vstupu ve stejných domácnostech. Například v Karviné bylo ve stejné domácnosti vykázáno pětkrát, v Brně a v Ostravě-Hrabůvce bylo vykázáno ve stejných domácnostech třikrát. V takových situacích mohla Policie ČR na základě vlastních zjištění zahájit i bez souhlasu poškozeného trestní stíhání násilně osoby pro trestný čin dle § 215a) tr. zákona.

V průběhu roku 2007, tj. prvního roku aplikační praxe zákona na ochranu před domácím násilím, se začaly ohrožené osoby obracet s žádostí o vydání předběžného opatření přímo na civilní soudy, a to i v situacích, kterým nepředcházelo policejní desetidenní vykázaní. Například Intervenční centrum Liberec jen pro Liberecký kraj má informaci o 8 takto podaných žádostech, ze kterých v 5 případech soudci žádosti vyhověli a násilnou osobu vykázal resp. jí zakázal vstup do společného obydlí. Tyto případy nejsou centrálně evidovány a bylo by nutné žádat o informace jednotlivě okresní soudy v ČR. Cestou 15 intervenčních center nyní shromáždíme dostupná data k tomuto způsobu vykazování.

Druh rozhodnutí Policii ČR

PČR je oprávněna v případech zjištěného rizika dalších násilných incidentů ochránit ohroženou osobu vykázaním násilně osoby (je-li na místě přítomna) nebo zákazem vstupu (pokud není v bytě nebo v domě přítomna).

Z evidovaných 862 případů rozhodla PČR v 410 případech (47,5 %) o vykazání, v 368 případech (42,7 %) o záznamu vstupu. V 84 případech (téměř 10 %) PČR rozhodla nesprávně, tj. vydala zároveň rozhodnutí o záznamu vstupu a o vykazání. Počet duplicitních rozhodnutí se dalilo v průběhu roku snížit metodickým usměrňováním praxe ze strany Policejního prezidia PČR a pokračujícím školením policistů na minimum.

Údaje k ohroženým osobám včetně dětí

V souvislosti s 862 případy vykazání/záznamu vstupu bylo domácím násilím bezprostředně ohroženo 892 dospělých osob, z toho 858 žen a 34 mužů.

Z hlediska věku dominuje u dospělých ohrožených osob věková kategorie 31 – 40 let (39 %), následují kategorie 41 – 50 (25 %), 21 – 30 let (16 %).

Ve sledovaném období Police ČR evidovala celkem 941 dětí přítomných policejnímu zásahu i násilnému incidentu, který záznamu předcházel. Ostatní děti v těchto domácnostech byly v době záznamu police mimo domácnost a jejich počet není policií zjišťován.

Intervenční centra začala od zátí ohroženým osobám, se kterými se dostala do kontaktu, klást otázku na skutečný počet dětí zjištěných v domácnostech, kde došlo k vykazání. Z případů vykazání v období říjen – prosinec byl uskutečněn kontakt s ohroženou osobou v 189 případech. V těchto případech byl evidován mnohem větší počet dětí skutečně zjištěných v těchto rodinách – 302. Pro srovnání je to dvakrát více než zjišťuje PČR. Srovnaj údaje za 4 měsíce (říjen – prosinec):

Údaje PČR (přítomno incidentu, záznamu) 266 případů, 229 dětí,
 průměr = 0,8 dítěte na jedno vykazání.

Údaje IC (žije v domácnostech s vykazáním) 189 případů, 302 dětí,
 průměr = 1,6 dítěte na jedno vykazání.

Z podnětu Bílého kruhu bezpečí a Intervenčních center lze doufat ve změnu povinnosti PČR, (zavedenou ze strany Policejního prezidia PČR závazným metodickým pokynem), kdy budou policisté na místě incidentu se znaky DN zjišťovat celkový počet dětí (i v době záznamu nepřítomných) zjištěných v těchto domácnostech.

Celkem tedy bylo ve sledovaném období přímo ohroženo domácím násilím 1 833 osob (dospělé ohrožené osoby + děti přítomné násilnému incidentu a záznamu PČR), kterým institut vykazání zajistil ochranu před dalším násilím.

Údaje k násilným osobám a k jejich vztahu k osobě ohrožené

V případech domácího násilí bylo v roce 2007 ze společného obydlí vykazáno 854 mužů a 8 žen. Z hlediska vztahu mezi násilnou a ohroženou převládá vztah manželský – 467 případů (54 %), následuje vztah druh/družka – 205 případů, transgenerační – 134 případů a rozvedení manželé – 55 případů. K malému počtu vykazání došlo ve vztazích partnerských, sourozeneckých a jiných.

Intervenční centra vznikla v roce 2007 v každém kraji. Jejich pracovníci absolvovali opakovaná odborná školení a praktické cvičení. V souvislosti se sdílením citlivých

Vytíženost intervenčních center

Intervenční centra mají zákonem stanovenou lhůtu 48 hodin od přijetí informace od PČR pro kontakt s ohroženou osobou. Tuto lhůtu se nepodařilo dodržet v 33 případech. I v tomto směru jsou přijímána opatření ke zvýšení odborné způsobilosti pracovníků IC a k odstranění provozních problémů.

PČR má zákonem stanovenou povinnost o každém případě vykazání/zákazu vstupu informovat do 24 hodin od vydání rozhodnutí příslušné intervenční centrum ve svém kraji. Tuto zákonem stanovenou lhůtu v roce 2007 nedodržela PČR v 104 případech (tj. 12 %). O každém případě jsou cestou Bělého kruhu bezpečí a Policejního prezidia PČR informováni krajsí policejní metodici, kteří projednají nedostatek s příslušným útvarům PČR. Zjištěný nedostatek zavazuje ke kontinuálnímu proškolení policistů oprávněných rozhodnout o vykazání i v roce 2008.

Dotřování zákonem stanovených lhůt má výrazný dopad na ochotu ohrožených osob spolupracovat s intervenčními centry, na hledání a nacházení způsobů adekvátního a vhodného řešení případů domácího násilí.

Lhůty pro předávání informací a jejich respektování ze strany PČR a IC

Největší počet vykazání v přepočtu na počet obyvatel je v krajích:	
1. Moravskoslezský kraj	1 vykazání na 6 000 obyvatel
2. Pardubický kraj	1 vykazání na 8 350 obyvatel
3. Karlovarský kraj	1 vykazání na 9 500 obyvatel
Nejménší počet vykazání je v krajích:	
14. Plzeňský kraj	1 vykazání na 23 530 obyvatel
13. Hl. město Praha	1 vykazání na 20 220 obyvatel
12. Liberecký kraj	1 vykazání na 17 300 obyvatel

Objektivnější pohled na počty vykazání vzniká z pohledu poměru počtu vykazání k počtu obyvatel v kraji (viz tabulka v xls).

Ke krajům s nejménším počtem vykazání podle absolutních čísel patří kraje Plzeňský (16 v roce) a Liberecký (30 v roce).

Z hlediska absolutního počtu vykazání, došlo k největšímu počtu těchto případů v kraji Moravskoslezském – 213 (téměř 25 %). Za ním následují kraje Jihomoravský (82), Ústecký (81), Středočeský (79). V těchto 4 krajích došlo v roce 2007 k více než polovině všech vykazání v zemi (52,8 %). Zcela určitě na to má vliv skutečnost, že ve třech z těchto krajů byly pilotně od roku 2003 oěřovány projekty zaměřené na řešení případů domácího násilí s největším zapojením policistů do mezigorové spolupráce - Severomoravský kraj (od roku 2003), Ústecký (od roku 2004), Jihomoravský (od roku 2005).

Údaje za sledované období roku 2007 vykazují značný rozdíl mezi jednotlivými kraji. Roční průměr vykazání na jeden kraj je 61,6 případů.

Počty vykazání/zákazu vstupu podle kraju

Zpracovala: Mgr. Petra Vitošová, Bílý kruh bezpečí
pracují dvě IC)

Zdroj informací: 15 intervenčních center dle krajského uspořádání ČR (v MSK

Z celkového počtu 862 případů policejních rozhodnutí o vykazání/zákazu vstupu podaly ohrožené osoby v 337 případech žádost o vydání předběžného opatření soudem, kterým chtěly vykazání prodloužit. V 73,5 % případech (tj. 190) soud žádosti vyhověl a lhůtu prodloužil, v 14 % žádost zamítl. Ve čtyřech případech vzaly ohrožené osoby svůj návrh zpět. O výsledku rozhodnutí v 41 případech nebyla IC informována.

Předběžná opatření navazující na policejní vykazání

V průměru na jedno intervenční centrum v roce 2007 připadá 620 veškerých kontaktů s uživateli služby.

ohrožených osob. Patnáct intervenčních center eviduje v roce 2007 celkem 5 364 dalších kontaktů s uživateli služby (do tohoto počtu nejsou zaneseny kontakty profesní), kteří hledají informace, radu, podporu a pomoc v souvislosti s případy domácích násilí.

Pomoc IC bez vykazání: Nestejnoměrně využívána je služba IC ze strany dalších

ohrožených osob. Patnáct intervenčních center eviduje v roce 2007 celkem 5 364 dalších kontaktů s uživateli služby (do tohoto počtu nejsou zaneseny kontakty profesní), kteří hledají informace, radu, podporu a pomoc v souvislosti s případy domácích násilí. Nestejnoměrně využívána je služba IC ze strany dalších ohrožených osob. Patnáct intervenčních center eviduje v roce 2007 celkem 5 364 dalších kontaktů s uživateli služby (do tohoto počtu nejsou zaneseny kontakty profesní), kteří hledají informace, radu, podporu a pomoc v souvislosti s případy domácích násilí.

ohrožených osob. Patnáct intervenčních center eviduje v roce 2007 celkem 5 364 dalších kontaktů s uživateli služby (do tohoto počtu nejsou zaneseny kontakty profesní), kteří hledají informace, radu, podporu a pomoc v souvislosti s případy domácích násilí. Nestejnoměrně využívána je služba IC ze strany dalších ohrožených osob. Patnáct intervenčních center eviduje v roce 2007 celkem 5 364 dalších kontaktů s uživateli služby (do tohoto počtu nejsou zaneseny kontakty profesní), kteří hledají informace, radu, podporu a pomoc v souvislosti s případy domácích násilí.

Pomoc IC v případech vykazání: Na základě předání informací od PCR v souvislosti s rozhodnutím o vykazání se v roce 2007 uskutečnilo 3 942 evidovaných kontaktů s ohroženými osobami po vykazání (z toho 2 880 telefonických, 587 osobních v IC, 153 osobních v rámci výjezdu do bydliště, 322 písemných).

Statistické údaje umožňují porovnat veškeré kontakty s těmi, které se uskutečnily vyhradně na základě předání informace od PCR.

Intervenční centra poskytují na základě § 60a zákona 108/2006 Sb. povinně pomoc všem osobám ohroženým domácím násilím, tzn. nejen těm, o kterých se dozví od PCR na základě vykazání/zákazu vstupu, ale také těm, kteří se na IC obrátí tzv. přímo z ulice. metodiku z ČR.

osobních údajů občanů jsou IC od 1.1.2007 napojena na útvary PCR prostřednictvím porad, jedna z nich byla poradou mezioborovou, tj. konala se za účasti všech policejních Krajských správ PCR. Patnáct IC v roce 2007 absolvovalo 8 celostátních metodických

V prvních kapitolách jsou rozebrány základní pojmy, charakterizující domácí násilí. Jsou zde popsány základní rysy tohoto jevu, různé formy projevu, druhy domácího násilí a jejich specifika, příčiny vzniku domácího násilí. Rovněž jsou zde uvedeny výsledky dostupných empirických údajů o výskytu, podobách a postojích k domácímu násilí mezi českou populací. Další kapitoly se pak zaměřují na popsání psychologických aspektů domácího násilí. Je v nich věnována pozornost pojmu osobnost z psychologického hlediska. Snází se popsat typologii osobnosti z obecného pohledu a dává jí do souvislosti s pachatelem domácího násilí, rovněž je věnována pozornost oběti domácího násilí z psychologického pohledu a krátkodobému i dlouhodobému dopadu domácího násilí na stav oběti. Závěrečné kapitoly jsou potom věnovány vývoji přístupu společnosti a státu k domácímu násilí. Je zde uvedeno deklarované stanovisko ČR k domácímu násilí v souvislosti s porušováním lidských práv a je zde popsána nová třesní úprava při postihování pachatelů domácího násilí a navazující pomoc obětem. Závěrečná kapitola pak předkládá několik příkladů postupu jiných zemí při řešení problematiky domácího násilí.

Práce se věnuje aktuálnímu problému domácího násilí. Tento fenomén je zde nejdříve popsán z obecného hlediska a dále je v práci zaměřena pozornost na psychologické aspekty tohoto společenského jevu. V závěru práce je věnována pozornost také právní úpravě při postihování pachatelů domácího násilí, preventivním opatřením a pomoci obětem.

Klíčová slova : domácí, násilí, psychologické, aspekty, osobnost, poškození, oběť, pachatel, agresor, výzkum.

Mach, K. Domáci násilí : Bakalářská práce. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2008. 61 s. Vedoucí bakalářské práce JUDr. Soňa Fišerová.

ABSTRAKT

ABSTRACT

Mach, K. Home Violence: Bachelor's Thesis, České Budějovice : The College of European and Regional Studies, o.p.s., 2008 61 s., led by JUDr. Soňa Fišerová.

Key words: home violence, psychological aspects, personality, sufferer, victim, offender, aggressor, research.

This thesis addresses the actual problem of home violence. This phenomena is first described from the general point of view and in further reading the attention focuses on the psychological aspects of this social event. Finally the thesis also focuses on legal regulation of this appearance, e.g. sanction for the offender, precaution and support to the victims.

The opening chapters analyze the basic conceptions that define home violence. There are described the basic traits of this event, its various forms, kinds of home violence and their characteristics, cause of violence. There are mentioned results of the accessible data about frequency, appearance and attitude towards home violence in Czech society, too. Next chapters focus on describing the psychological aspects of the phenomena called home violence. These chapters contain the analysis of the „personality“ conception from the psychological point of view. In these chapters the author tries to describe the personal typology and connect it with the offender and the following attention to the victim of home violence and especially to the short – and long – term adverse effect on home violence victim's condition. The final chapters deal with the progression that is possible to see in the access of the state and society to home violence. There is also mentioned the declared position of the Czech Republic on home violence in context with human rights and described the new rules of legal regulation and criminal procedure used in prosecution of offenders and subsequent support to the victims. The last chapter brings some examples of solving home violence in other countries.